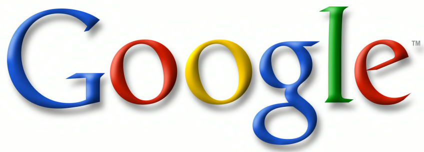
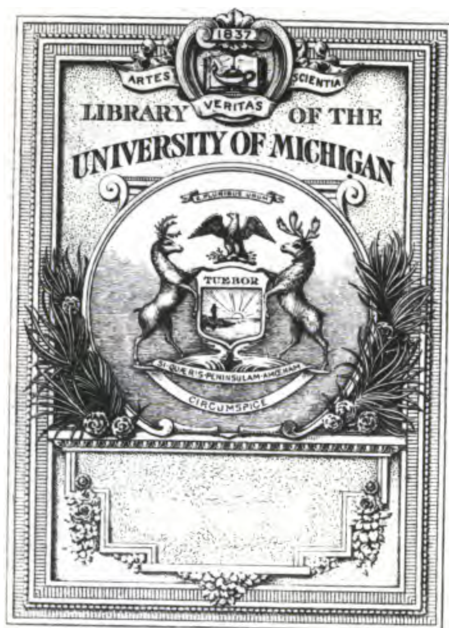

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

ONT-WERP
Der Neder-duitsche
LETTER-KONST,

Uit de Natuur der Neder-duitsche Taal/ de redelijke ghe-woonte en 't ghebruik der ghoede Schrijvers/ ten besten van alle Lief-hebbers der zelve in de noodighste Uyt-beeldingen/ Schiftingen en Ghrondt-reeghelen t' zaam-ghe-stelt/

DOOR

A. L. KOK.

t'AMSTERDAM,

Voor Johannes Troost, Boek-verkooper op de hoek van de Stil-steegh in 't ghe-kroondt Schrijf-boek. 1649.

Op de

LETTER-KONST

van

A. L. KÓK.

DE Leeuw, wel eêr ghe-woón zijn klaauwen klam van bloedt
In Spaansche huep te slaan, om van zijn nek te rukken
Het kluister-juk, waar mê Kastieljens over-moedt
Zijn trótsche boezem zócht bal-daadigh t'onder-drukken;

Ver-leert die fierheidt en, met lieffelijker ghloedt
Ghe-blakert, waalt Laurier van oóre-loghs ghe-lukken
In Lauwer van ver-nuft, en eed'ler vonken voedt
Om zijn ver-kreeghe kroón, met sterff'loósheidt te smukken:

't Spits-vinnigh pit zijns breins ont-zwachtelt eerst de winselen
Der Lett'ren en de ghrondt van onz' Aal-duytsche taal,
En schrijft d'onkund'ghe voor met moederlijke praal

Wel spreekens wetten: om na deeze vóor-beghinselen
In't zelfd' ghe-waadt te kleên der weetenschappen raam,
En toónen zich zó wel ter schacht, als schicht, be-quaam.

Zo ghe-zaait, zo ghe-maait.

An de Taal-lievende

NEDER-LANDERS.

DAt ghy wenſcht, ghunſtighſte Landts-ghe-nooten, kan ik niet niet wenſchen, dat, naamlijk, eenigh vol-maakt Taal-gheleerde uwer Taal zich ver-waerdighen wilde u ten beſten eenighe vol-maakte (zo 't mooghlijk waar) Letter-konſt van uw Taal te be-reiden. Niet zonder reden zijn onze wenſchen; uw Taal, die voor gheenighe behoeft te wijken, ver-toónt zich zelf dies waerdigh, en die 't an-vaerde had zo ghroót een eer, als erghens in, te ver-wachten: Maar 't ſchijnt dat uw on-gheluk u dit tót nóch toe be-nijt heeft. Wes-halven ik, zo ghoedt als ik koſt, voor eenighe jaaren heb ghe-tracht het ys te breeken, en een ruygh be-werp der Letter-konſt by my zelf en voor my zelf ont-worpen, 't welk eenighen van mijn by-zonderſte Vrienden ter handt ghe-raakt, haar zo ſmaaklijk (oók on-rijpe vruchten vinden zom-tijdts ſmaak) ghe-ſcheenen heeft, dat zy my tót het ghe-meen-maaken des zelfs ghe-ſtadigh an-

ghe-port en nu eindlijk over-wonnen hebben: En hoe-wel ik my zelven niet durf over-reden, dat, 't gheen my zelfs niet in allen be-haaght, an allen be-haaghen zal; ik durf nóchtans wel be-looven, dat, hoe kleyn het oók is, het iet volmaakters in zich be-zit, als veele daar in merken zullen. De Redenen, die tót be-vestighing óft be-straffing dienen, zal ik in een wijt-loópigher onder-wijs te pas brengen; die efter daar niet na wachten kan, ver-voeg zich tót my, 'k zal ieder, die een redelijk mensch is, na ver-moghen ver-ghe-noegen, en, zo niet? ghaern van hem leeren. Onder-tusschen, be-leefdste Landts-ghe-noóten, ghe-bruykt dit met zo ghroót een ghe-neghentheydt, als 't u op-ghe-óffert wordt van den ghe-helijk uwen.

A. L. Kók.

rammaq
ia.

thogra
ia.

tera.

nem

ira.

De Letter-konst heeft vier deelen

letter

A B C

ghe-
En h
dat,
allen
loov
maa
zull
be-s
ond
wac
die
ghe-
Ond
ren
negh
den

ONT-WERP der Neder-duitsche LETTER-KONST.

Van *de Letters*.

LEtter-konst is een konst van wel te spreeken. Grammatica.

De Letter-konst heeft vier deelen: Spelling / Maat-klank / Oor-spronklijkheidt en t' Zaamen-voeghing.

Spelling is een deel der Letter-konst / welk leert de Letters wel uit-spreeken en schrijven. Orthographia.

Letter is een on-deelbaar deel van een Reden: en worden ghe-meenlijk zeven en twintigh in 't ghe-tal ghe-stelt; als/ Litera.

A b c d e f g h i j k l m n o p q r ꝛ ſ s t u v w x y z.

In de zelve zijn an te merken haar Eighenschappen en Schifting.

De Eighenschappen der Letteren zijn dry: de Naam / Ghe-stalte en Maght.

De Naam der Letters is / waar mê zy in 't uit-spreeken be-noemt worden; als/ Nomen.

a be ce de e ef ge ha i je ka el em en o pe que er ef es te u ve óft va we óft wa er y ze.

De Ghe-stalte is het maarel / daar door de Letters ghe-schreeven worden. Figura.

De zelve is dryerley; der Hoofdt-letters / Print-letters / en Schrijf-letters: der Hoofdt-letters; als/

A B C D E F G H I K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

Der Print-letters; als/

a b c d e f g h i j k l m n o p q r ꝛ ſ
s t u v w x y z.

Der Schrijf-letters; als/

& a b c d e f g h i j k l m n o p q r ꝛ ſ t
t u v w x y z.

Poteſtas. De Maght der Letters is de klank/ die de Letters in 't ſpellen en ſpreeken voort-brengen.

De Letters worden ghe-ſchift in Klinkers en Mê-klinkers.

Vocalis. Een Klinker oft Klink-letter is een Letter/die van zich zelf klinkt en ghe-luidt gheeft.

De zelve zijn óft enkele; als/ a/ e/ i/ o/ u: óft dubbele/ als/ aa/ ee/ ii/ oo/ uu.

Conſonans. Een Mê-klinker óft Mê-klink-letter is een letter/ welke niet door zich zelf/ maar door 't be-hulp van een Klink-letter uit-ghe-ſproken wordt; als be/ ce/ de/ en al de anderen.

Deze worden ghe-meenlijk ghe-ſchift in ſtomme en half-klinkers.

Mutæ. Stomme Mê-klinkers zijn/ in welke het ghe-luidt der Klink-letter na-vólght; als/ be/ ce/ de/ ge/ ha/ je/ ka/ pe/ què/ te/ va/ wa/ ze.

Semivocales. Half-klinkers zijn/ in welke het ghe-luidt der Klink-letter voor-ghaat; als/ ef/ el/ em/ en/ er/ eſ/ es/ ex.

Van *de Letter-ghreepen.*

Proſodia. Accentus. Maat-klank is een deel der Letter-konſt/ welk ver-keert om-trent al/ wat met *Toe-zang* be-ghaaſt is; welk Letter-ghreep ghe-noemt wordt.

Een *Letter-ghreep* is een deel der Reden / on-ghe-deelt in klank; als / *A, bra, ham, is, der, ghe, bo, vi, ghen, va, der.* Syllaba.

In de Letter-ghreepen zijn an te merken haar Ghe-daanten en Toe-vallen.

De Ghe-daanten der Letter-ghreepen zijn vier: want zommighe be-staan uit een enkele klink-letter; zommighe uit twe ver-scheide klink-letters / en worden Twe-klanken ghe-noemt; zommighe uit dry ver-scheide Klink-letters / en worden Dry-klanken ghe-heeten; zommighe zijn eindlijk van klink-letters en Mê-klinkers t'zaam-ghe-mengt.

De eerste Ghe-daante dan is welke uit een bloote klink-letter be-staat; als de eerste Letter-ghreep in *Abraham*.

De twede Ghe-daante is een Twe-klank.

Een Twe-klank is een t'zaam-ghe-voeghde klank uit de klank van twe ver-scheide Klink-letters. Diph-thongus.

De zelve zijn dertien in 't ghe-tal; als / *ae, ai óft ay, aai óft aay, au, aau, ei, eeu, ie, oe, ooi óft ooy, ou, ue, ui.*

De derde Ghe-daante der Letter-ghreepen is een Dry-klank.

Een Dry-klank is een t'zaam-ghe-voeghde klank uit de klank van dry ver-scheide Klink-letters. Triph-thongus.

Deze zijn twe: *ieu* en *oei.*

De vierde Ghe-daante is een Letter-ghreep be-staande uit de ghe-mengde klank van Klinkers en Mê-klinkers; als / *zing.*

Zo veel van de Ghe-daanten: de Toe-vallen der Letter-ghreepen zijn dry: Toe-zang / Ghe-blaas en Tijdt.

Toe-zang is een Toe-val der Letter-ghree- Accentus.

pen / ten welx op-zicht de zelve óft ver-stijft en ver-heft/ óft ver-slapt en ver-drukt worden.

De Toe-zangen zijn drij: Scherp/ Zwaar / Om-ghe-bóóghen.

Accentus. acutus. Scherpe Toe-zang is/ welke een Letter-ghreep scherpt en ver-heft / en wordt ghe-tekent met een scheef streepken na de rechter-handt op-ghaande: aldus (ʼ).

Accentus gravis. Zwaare Toe-zang is/ welke een Letter-ghreep be-zwaart en neder-drukt/ en wordt ghe-tekent met een scheef streepken ter rechter-handt neder-daalende: aldus (`)

Accentus circumflexus. Om-ghe-bóóghe Toe-zang is / welke een Letter-ghreep met een langer ver-toef voort-brengt/ en haar teken wordt uit de tekenen der voor-ghaande t'zaâm-ghe-zet: aldus (^).

Spiritus. 't Ghe-blaas is tweërley: Ghrôf óft herdt/ welk met de H uit-ghe-drukt wordt: en zaft / welk zonder H voort-ghe-braght wordt.

Het derde Toe-val der Letter-ghreepen is de Tijdt óft Hoe-ghroótheit.

Quantitas De Hoe-ghrootheit is die eighenschap der Letter-ghreepen/ waar door men haar Tijdt óft ver-toef in 't uit-spreeken af-meet.

Ten op-zicht der Hoe-ghroótheidt nu worden de Letter-ghreepen ghe-deelt in lange/ korte en twijfelachtighe.

Lange Letter-ghreepen zijn / welke twe tijden hebben.

Korte Letter-ghreepen zijn / welk maar een tijdt hebben.

Twijfelachtighe Letter-ghreepen zijn/ welke nu met een / nu met twe tijden uit-ghe-spróken worden. Dóch hier van meerder in een breeder Onder-wijs.

Van *de-Woorden* en eerstlijk van *de Leden*.

Oór-spronklijkheidt is het derde deel der Letter-konst / leerende het onder-scheidt der woorden. Etymologia.

Woordt is een deel der Reden / welk zelf iet be-tekent / en in gheen be-tekenende deelen kan ghe-deelt worden. Vox sive dictio.

In de zelve zijn an te merken haar ghe-meene Toe-vallen en Schifting.

De Woorden hebben twe ghe-meene Toe-vallen: Ghe-daante / naamlijk / en Ghe-stalte.

De Ghe-daante is een Toe-val der Woorden / waar door zy onder-scheiden worden in Ghrondt-woorden en Spruit-woorden. Species.

Ghrondt-woorden zijn / die van gheen andere Woorden af-ghe-trokken zijn; als / *Ghout*, *Steen*, enz. Primitivæ

Spruit-woorden zijn / die van andere Woorden af-komstigh zijn; als / *ghulden*, *Steenen* ófst *Steenachtihg*, *enz*. Derivativæ.

De Ghe-stalte is een Toe-val der Woorden / waar door zy onder-scheiden worden in Enkele en t'Zaâm-ghe-zette ófst Ghe-laschte. Figura.

Enkele Woorden zijn / die uit gheen andere Woorden t'zaâm-ghe-koppelt zijn; als / *Recht*, *Zaak*, *enz*. Simplices

't Zaâm-ghe-zette, die uit twe ófst meêr enkele Woorden t'zaam-ghe-lascht zijn; als / *Recht-zinnigh*, *On-recht-vaerdigh*, *Oór-zaak*, enz. Compositæ.

Zo veel van de Toe-vallen / nu vólght de Schifting der Woorden.

De zelve nu zijn ófst Ver-anderlijk ófst On-ver-anderlijk.

Ver-anderlijke Woorden zijn / welke an 't eind Voces mutabiles.

ghe-port en nu eindlijk over-wonnen hebben: En hoe-wel ik my zelven niet durf over-reden, dat, 't gheen my zelfs niet in allen be-haaght, an allen be-haaghen zal; ik durf nóchtans wel be= lóóven, dat, hoe kleyn het óók is, het iet vol= maakters in zich be-zit, als veele daar in merken zullen. De Redenen, die tót be-vestighing óft be-straffing dienen, zal ik in een wijt-lóópigher onder-wijs te pas brengen; die efter daar niet na wachten kan, ver-voeg zich tót my, 'k zal ieder, die een redelijk mensch is, na ver-moghen ver= ghe-noegen, en, zo niet? ghaern van hem leeren. Onder-tusschen, be-leefdste Landts-ghe-nóó-ten, ghe-bruykt dit met zo ghróót een ghe-neghentheydt, als 't u op-ghe-óffert wordt van den ghe-helijk uwen.

A. L. Kók.

De Letter-konst heeft vier deelen

letter

ghe
En l
dat
alle
looʼ
maa
zull
be-l
ond
wac
die
ghe
On
ren
negl
den

ONT-WERP der Neder-duitsche LETTER-KONST.

Van de Letters.

Etter-konst is een konst van wel te spreeken. Grammatica.

De Letter-konst heeft vier deelen: Spelling / Maat-klank / Oorspronklijkheidt en t' Zaamen-voeghing.

Spelling is een deel der Letter-konst / welk leert de Letters wel uit-spreeken en schrijven. Orthographia.

Letter is een on-deelbaar deel van een Reden: en worden ghe-meenlijk zeven en twintigh in 't ghe-tal ghe-stelt; als/ Litera.

A b c d e f g h i j k l m n o p q r ꝛ s ſ t u v w x y z.

In de zelve zijn an te merken haar Eighenschappen en Schifting.

De Eighenschappen der Letteren zijn dry: de Naam / Ghe-stalte en Maght.

De Naam der Letters is / waar mê zy in 't uit-spreeken be-noemt worden; als/ Nomen.

a be ce de e ef ge ha i je ka el em en o pe que er es es te u ve óft va we óft wa ex y ze.

De Ghe-stalte is het maaxel / daar door de Letters ghe-schreeven worden. Figura.

De zelve is dryerley; der Hoófdt-letters / Print-letters / en Schrijf-letters: der Hoofdt-letters; als/

ghe-
En h
dat ,
allen
lo6v
maäl
zulle
be-ft
onde
wach
die e
ghe-
Ond
ten s
negh
den-l

ONT-WERP der Neder-duitsche LETTER-KONST.

Van de Letters.

Letter-konst is een konst van wel te spreeken. Grammatica.

De Letter-konst heeft vier deelen: Spelling / Maat-klank / Oor-spronklijkheidt en t' Zaamen-voeghing.

Spelling is een deel der Letter-konst / welk leert de Letters wel uit-spreeken en schrijven. Orthographia.

Letter is een on-deelbaar deel van een Reden: en worden ghe-meenlijk zeven en twintigh in 't ghe-tal ghe-stelt; als/ Litera.

A b c d e f g h i j k l m n o p q r ꝛ ſ s t u v w x y z.

In de zelve zijn an te merken haar Eighen-schappen en Schifting.

De Eighenschappen der Letteren zijn dry: de Naam / Ghe-stalte en Maght.

De Naam der Letters is / waar mê zy in 't uit-spreeken be-noemt worden; als/ Nomen.

a be ce de e ef ge ha i je ka el em en o pe que er es es te u ve óft va we óft wa ex y ze.

De Ghe-stalte is het maarel / daar door de Letters ghe-schreeven worden. Figura.

De zelve is dryerley; der Hoofdt-letters / Print-letters / en Schryf-letters: der Hoofdt-letters; als/

A B C D E F G H I K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

Der Print-letters; als/

a b c d e f g h i j k l m n o p q r ꝛ ſ
s t u v w x y z.

Der Schrijf-letters; als/

& a b c d e f g h i j k l m n o p q r ꝛ ſ s
t u v w x y z.

Potestas. De Maght der Letters is de klank/ die de Letters in 't spellen en spreeken voort-brengen.

De Letters worden ghe-schift in Klinkers en Mê-klinkers.

Vocalis. Een Klinker ofte Klink-letter is een Letter/die van zich zelf klinkt en ghe-luidt gheeft.

De zelve zijn ofte enkele; als/ a/ e/ i/ o/ u: ofte dubbele/ als/ aa/ ee/ ii/ oo/ uu.

Consonans. Een Mê-klinker ofte Mê-klink-letter is een letter/ welke niet door zich zelf/ maar door 't be-hulp van een Klink-letter uit-ghe-sproken wordt; als be/ ce/ de/ en al de anderen.

Deze worden ghe-meenlijk ghe-schift in stomme en half-klinkers.

Mutæ. Stomme Mê-klinkers zijn/ in welke het ghe-luidt der Klink-letter na-volght; als/ be/ ce/ de/ ge/ ha/ je/ ka/ pe/ que/ te/ va/ wa/ ze.

Semivocales. Half-klinkers zijn/ in welke het ghe-luidt der Klink-letter voor-ghaat; als/ ef/ el/ em/ en/ er/ es/ es/ ex.

Van *de Letter-ghreepen.*

Prosodia. Accentus. Maat-klank is een deel der Letter-konst/ welk ver-keert om-trent al/ wat met *Toe-zang* be-ghaaft is; welk Letter-ghreep ghe-noemt wordt.

Een

Een *Letter-ghreep* is een deel der Reden / on-ghe-deelt in klank; als / *A, bra, ham, is, der, ghe, ho, vi, ghen, va, der.* Syllaba.

In de Letter-ghreepen zijn an te merken haar Ghe-daanten en Toe-vallen.

De Ghe-daanten der Letter-ghreepen zijn vier: want zommighe be-staan uit een enkele klink-letter; zommighe uit twe ver-scheide klink-letters / en worden Twe-klanken ghe-noemt; zommighe uit dry ver-scheide Klink-letters / en worden Dry-klanken ghe-heeten; zommighe zijn eindlijk van klink-letters en Mê-klinkers t'zaam-ghe-mengt.

De eerste Ghe-daante dan is welke uit een bloote klink-letter be-staat; als de eerste Letter-ghreep in *Abraham*.

De twede Ghe-daante is een Twe-klank.

Een Twe-klank is een t'zaam-ghe-voeghde klank uit de klank van twe ver-scheide Klink-letters. Diphthongus.

De zelve zijn dertien in 't ghe-tal; als / *ae, ai óft ay, aai óft aay, au, aau, ei, eeu, ie, oe, ooi óft ooy, ou, ue, ui.*

De derde Ghe-daante der Letter-ghreepen is een Dry-klank.

Een Dry-klank is een t'zaam-ghe-voeghde klank uit de klank van dry ver-scheide Klink-letters. Triphthongus.

Deze zijn twe: *ieu en oei.*

De vierde Ghe-daante is een Letter-ghreep be-staande uit de ghe-mengde klank van Klinkers en Mê-klinkers; als / *zing.*

Zo veel van de Ghe-daanten: de Toe-vallen der Letter-ghreepen zijn dry: Toe-zang / Ghe-blaas en Tijdt.

Toe-zang is een Toe-val der Letter-ghree- Accentus.

 pen/

pen / ten welx op-zicht de zelve óft ver-stijft en ver-heft/ óft ver-slapt en ver-drukt worden.

De Toe-zangen zijn drij: Scherp/ Zwaar/ Om-ghe-bóóghen.

Accentus. acutus. Scherpe Toe-zang is/ welke een Letter-ghreep cherpt en ver-heft / en wordt ghe-tekent met een scheef streepken na de rechter-handt op-ghaande: aldus (´).

Accentus gravis. Zwaare Toe-zang is/ welke een Letter-ghreep be-zwaart en neder-drukt/ en wordt ghe-tekent met een scheef streepken ter rechter-handt neder-daalende: aldus (`)

Accentus circumflexus. Om-ghe-bóóghe Toe-zang is / welke een Letter-ghreep met een langer ver-toef voort-brengt/ en haar teken wordt uit de tekenen der voor-ghaande t'zaâm-ghe-zet: aldus (^).

Spiritus. 't Ghe-blaas is tweërley: Ghróf óft herdt/ welk met de H uit-ghe-drukt wordt: en zaft / welk zonder H voort-ghe-braght wordt.

Het derde Toe-val der Letter-ghreepen is de Tijdt óft Hoe-ghróótheit.

Quantitas De Hoe-ghrootheit is die eighenschap der Letter-ghreepen/ waar door men haar Tijdt óft ver-toef in 't uit-spreeken af-meet.

Ten op-zicht der Hoe-ghróótheidt nu worden de Letter-ghreepen ghe-deelt in lange/ korte en twijfelachtighe.

Lange Letter-ghreepen zijn / welke twe tijden hebben.

Korte Letter-ghreepen zijn / welk maar een tijdt hebben.

Twijfelachtighe Letter-ghreepen zijn/ welke nu met een / nu met twe tijden uit-ghe-spróken worden. Dóch hier van meerder in een breeder Onder-wijs.

Van *de-Woorden* en eerstlijk van *de Leden*.

Oór-spronklijkheidt is het derde deel der Letter-konst / leerende het onder-scheidt der woorden. Etymologia.

Woordt is een deel der Reden / welk zelf iet be-tekent / en in gheen be-tekenende deelen kan ghe-deelt worden. Vox sive dictio.

In de zelve zijn an te merken haar ghe-meene Toe-vallen en Schifting.

De Woorden hebben twe ghe-meene Toe-vallen: Ghe-daante / naamlijk / en Ghe-stalte.

De Ghe-daante is een Toe-val der Woorden / waar door zy onder-scheiden worden in Ghrondt-woorden en Spruit-woorden. Species.

Ghrondt-woorden zijn / die van gheen andere Woorden af-ghe-trokken zijn; als / *Ghout*, *Steen*, enz. Primitivæ

Spruit-woorden zijn / die van andere Woorden af-komstigh zijn; als / *ghulden*, *Steenen* óft *Steenachtihg*, *enz*. Derivativæ.

De Ghe-stalte is een Toe-val der Woorden / waar door zy onder-scheiden worden in Enkele en t'Zaâm-ghe-zette óft Ghe-laschte. Figura.

Enkele Woorden zijn / die uit gheen andere Woorden t'zaâm-ghe-köppelt zijn; als / *Recht*, *Zaak*, *enz*. Simplices

't Zaâm-ghe-zette, die uit twe óft meêr enkele Woorden t'zaam-ghe-lascht zijn; als / *Recht-zinnigh*, *On-recht-vaerdigh*, *Oór-zaak*, enz. Compositæ.

Zo veel van de Toe-vallen / nu vólght de Schifting der Woorden.

De zelve nu zijn óft Ver-anderlijk óft On-ver-anderlijk.

Ver-anderlijke Woorden zijn / welke an 't eind Voces mutabiles.

door Vallen en Tijden komen ver-andert wor-den; als; *de Vader des Vaders, ik min du minst, enz.*

In de zelve zijn waar te neemen haar Toe-vallen en Ghe-daanten.

De ver-anderlijke Woorden hebben vier Toe-vallen: Ghe-lijk-vórmigheidt/ On-ghe-lijk-vórmigheidt/ Ghe-tal/ Persoón.

Analogia. Ghe-lijk-vórmigheidt is een over-een-komst met de ghe-meene Reeghel.

Anomalia On-ghe-lijk-vórmigheidt is een af-wijking van de ghe-meene Reeghel.

Numerus. Ghe-tal is een onder-scheidt der Woorden na de eenheidt en veelheidt.

't Zelve is Een-voudigh oft Meer-voudigh.

Numerus singularis. Een-voudigh Ghe-tal is/ welk van een ghe-zeit wordt; als/ *een Man, ik gha, enz.*

Pluralis. Meer-voudigh, dat van veelen ghe-spróken wordt; als/ *de Mannen, zy ghaan, enz.*

Persona. Persoón is een onder-scheidt van die/ welke spreekt/ tót wien men spreekt/ en waar van men spreekt.

Prima, Secunda, Tertia. De zelve is dryerley; de Eerste, die spreekt; de Twede, tót welke men spreekt; de Derde van welke men spreekt.

En zo veel van de Toe-vallen; de Ghe-daanten der ver-anderlijke Woorden zijn vijverley: Leden/ Naam-woorden/ Voor-naamen/ Werk-woorden en Deel-woorden.

Articulus. Lidt is een woordt / welk / veel-tijdts on-scheidelijk an de Naam-woorden ghe-hecht/ der zelve Vallen en Ghe-slacht be-tekent.

De zelve zijn dry: *Een, De, Het*; van welke *Een* is van allerley Ghe-slacht / *De* van 't manlijk en vrouwlijk/ *Het* van 't gheenerley; dóch hier van/ als oók van de overighe Toe-vallen der zelve/

als

als de Vallen en Buighing / ziet breeder in de Leer van de Naam-woorden/die wy nu an-vangen.

Van *de Naam-woorden.*

Naam-woordt is een Woordt / welk voor-neemlijk een zaak zonder Tijdt be-tekent. Nomen.

'tZelve is óft Zelf-standigh óft By-voeghlijk.

Zelf-standighe Naam-woorden zijn / welke in een Reden by zich zelf be-staan en/ by een Werk-woordt ghe-voeght zijnde / een vol-komen zin maaken; als/ *Ian, Pieter, Klaas, mensch, paerdt, enz.* Nomina. substanti-va.

Deze zijn óft Eighen óft Ghe-meen.

Eighe Naam-woorden zijn/ welke an een zaak by-zonderlijk ghe-gheeven zijn; als/ *Ian, Pieter, Klaas, enz.* Nomina propria.

Ghe-meene, die veelen ghe-meen zijn / om de ghe-meene natuur; als/ *Mensch, Paerdt, enz.* Commu-nia.

By-voeghlijke Naam-woorden zijn/ welke in een Reden zonder een zelf-standigh Naam-woordt gheen vol-komen zin maaken; als / *ghoedt, recht-vaerdich, schoón, enz.* Nomina adjectiva.

In deze nu zijn án te merken dry Toe-vallen; Ghe-slacht / Val / Buighing.

't Ghe-slacht is een onder-scheidt der Naam-woorden na de * *Kun.* Genus. * *Sex*

't Zelve is óft Enkel/ óft t'Zaam-ghe-zet.

't Enkel óft Voor-neem / óft Min-voor-neem.

't Voor-neem weder-om óft Manlijk / óft Vrouwlijk: 't Min-voor-neem is Gheenerley.

Manlijk Ghe-slacht is/ welk voeght an de man-lijke Naamen/ en die in 't zaamen-stellen der Re-den de natuur der manlijke Naamen volghen; als / *een ghoedt Man, een wijs Koning, enz.* Genus masculi-num.

Vrouw-

fœmininum. Vrouwlijk, welk voeght an de vrouwlijke Naamen/en die in 't zaamen-stellen der Reden de natuur der vrouwlijke Naamen vólghen; als/ *een ghoede Vrouw, een wijze Koningin, enz.*

Neutrum. Gheenerley, welk an gheen van baiden voeght/ en voor welke men het ledeken *Het* stellen kan; als/ *het ghoedt Wijf, enz.*

Het t'zaâm-ghe-zet Ghe-slacht is óft Ghemeen/óft allerley.

commune Ghe-meen is / welk twe Ghe-slachten be-ghrijpt; als/ *de Tijdt, de Dagh*, welke manlijk en vrouwlijk zijn/ *Lóf, Boek, Hóf, enz.* welke manlijk en gheenerley zijn.

Omne genus. Allerley is/ welk alle drey de Ghe-slachten be-ghrijpt / en voeght an alle by-voeghlijke Naam-woorden; als/ *een ghoedt Man, een ghoede Vrouw, een goedt Wijf, enz.*

Om deze Ghe-slachten in de zelf-standighe Naam-woorden te onder-kennen/ neem deze na-vólghende Reeghels waar:

† waar onder verstaan worden de naamen, welke selfs an de Mannekens van alle ghedierten ghe-gheeven worden.

I. Alle Naamen van † Mannen/ Ghóden/ Engelen/ Gheesten/ be-hóoren tót het manlijk Ghe-slacht; als/ *Pieter, Paulus, Timmer-man, Werker, Iupiter, Ghabriel, enz.*

II. Alle Naamen/ die alleenlijk den Vrouwen toe-ghe-schreeven worden/ be-hóoren tót het vrouwlijk Ghe-slacht; als/ *Maria, Moeder, Venus, Zuster, Naayster; Braayster, enz.*

Uit-ghe-nómen het woordeken *Wijf*, welk van het gheenerley Ghe-slacht is.

Rivieren. III. Alle Naamen der *Stroómen* zijn vrouwlijk; als/ *de Maas, de Iordaan, de Yssel, de Schelde, enz.*

Uit-ghe-nómen *de Rijn*, welk manlijk en vrouwlijk is.

IV. Alle

IV. Alle af-noemighe Naam-woorden / die met *Heit, is, ing, y, en te* uit-ghaan / zijn vrouwlijk; als / *Recht-vaerdigheidt, Barm-hartigheidt, Wijsheidt, Schoónheidt, Gheeving, Lyding, Ghe-vangnis, Visschery, Hovaerdij, Ghaleij, Sterkte, Ghroóte, Dikte, enz.*

Be-halven *Ghe-tuighnis*, welk gheenerley is.

V. Alle Werk-woorden der on-be-paalde Wijs en alle by-voeghlijke Naam-woorden / als oók alle By-woorden / als zy voor zelf-standighe ghe-nómen worden / be-hoóren tót het gheenerley Ghe-slacht; als / *het Werken, het Loópen, het Schoón, het Rondt, het Binnen, het Buiten, enz.*

VI. Alle Naamen van Landtschappen / Steden / Dorpen en dier-ghe-lijke be-hoóren tót het gheenerley Ghe-slacht; als / *het Vrank-rijk, het Amsterdam, het Amster-veen, enz.* Dóch de zelve moghen zelden de Ledekens voor zich lijden.

VII. Alle Werk-woordige Naam-woorden / die met *Ghe, Be* óft *Ver* be-ghinnen / ins-ghe-lijx alle Ver-klein-naamen en Tel-woorden zijn gheenerley; als / *het Ghe-werk, het Be-loop, het Ver-standt, het Manneken, het Wijfken, het twintigh, het honderdt, het duizendt, enz.*

VIII. Alle af-noemighe Naam-woorden / die in *Dom* en *Schap* eindighen / zijn van 't gheenerley Ghe-slacht; als / *het Bisdom, het Vórstendom, het Graafschap, enz.*

Be-halven *Rijkdom* en *Dom*, de naam van een Kerk / welke manlijk en vrouwlijk zijn; ins-ghelijx / *Blijdtschap, Graanschap, Vriendtschap*, en veel andere die in *Schap* eindighen.

Val is de ver-andering der buigh-zaame Woorden in t' zaamen-voeghen.

Deze nu zijn vijf: Noemer / Baarer / Gheever / An-klaagher / Roeper; daar zommighe den Af- Casus.

nee-

neemer by-voeghen/ maar te vergheefsch / mits wy die in de ver-andering der Duitsche woorden niet vinden.

Nominativus. Noemer is / waar door de zaak be-noemt wordt; als/ *een ôft de Mensch, enz.*

Genitivus. Baarer, waar door men iet toe-eighent; als/ *eens ôft des Menschen, enz.*

Dativus. Gheever, waar door men iet gheeft ôft neemt; als/ *eenen ôft den Mensch ôft Mensche, enz.*

Accusativus. An-klaagher is/ in welke iet vol-bracht wordt; als/ *een ôft eenen ôft den Mensch, enz.*

Vocativus. Roeper is/ waar door men roept/ en welke nimmer een ledeken by zich lijdt; als/ *Mensch, enz.*

En zo veel van Ghe-slacht en Val / nu volght de Buighing.

Declinatio. Buighing is der Woorden ver-andering.

De zelve is ôft Natuurlijk ôft Vry-willigh.

De Natuurlijke is weder-om Voor-neem ôft Min-voor-neem.

Voor-neeme Buighing is de ver-andering der Woorden door Ghe-tal en Vallen.

De zelve is in de Naam-woorden dryerley; de eerste / die an de manlijke Naam-woorden; de twede/ die an de vrouwlijke; De derde/ die an de gheenerleye Naam-woorden voeght. neem van elk een voor-beeldt.

I. Buighing.

Een-voudt.	Meer-voudt, welk in alle Buighing een-zelvigh is.
N. Een ôft de Man.	*N. de Mannen.*
B. Eens ôft des Mans.	*B. der Mannen.*

G. Eenen óft den Man óft Manne.	*G. den Mannen.*
A. Eenen óft een óft den Man.	*A. de Mannen.*
R. Man.	*R. Mannen.*

II. Buighing.

N. Een óft de Vrouw.
B. Eener óft der Vrouw óft Vrouwen.
G. Eener óft der Vrouw.
A. Een óft de Vrouw.
R. Vrouw.

III. Buighing.

N. Een óft het Wijf.
B. Eens óft des Wijfs.
G. Een óft het Wijf, óft oók, Eenen óft den Wijve.
A. Het Wijf.
R. Wijf.

De Min-voor-neeme Buighing is tweërley; Beweeghing en Ver-ghe-lijking.

Be-weeghing is de verandering der Woorden in Ghe-slacht; en heeft plaats zo wel in de Zelf-standighe Naam-woorden, als/ *Koning Koningin, Leeuw, Leeuwin*: als in de By-voeghlijke; als/ *ghoedt, ghoede, ghoedt; schoón, schoóne, schoón, enz.* van welke het eerste manlijk is en ghe-stelt wordt by de zelf-standighe Naamen zo'er het Ledeken *Een* by staat; het twede is manlijk en vrouwlijk en wordt ghe-stelt by de zelf-standighe Naam-woorden zo zy het Ledeken *De* by zich hebben; het derde is gheenerley. Deze By-voeghlijke Naam-woorden worden na deze Motio

drieërley

dryërley Be-weeghing aldus in haar Ghe-tal en Vallen ghe-booghen.

Manlijk

Een-voudt.	Meêr-voudt
	welk in allen al-eens is
N. *Een ghoedt óft de ghoede Man.*	N. *de ghoede Mannen.*
B. *Eens óft des ghoeden Mans.*	B. *der ghoede Mannen, óft, ghoeder Mannen.*
G. *Eenen óft den ghoeden Man óft Manne.*	G. *den ghoeden Mannen.*
A. *Eenen óft den ghoeden Man*	A. *de ghoede Mannen.*
R. *Goedt óft ghoede Man.*	R. *ghoede Mannen.*

Vrouwlijk.

Een-voudt.

N. *Een óft de ghoede Vrouw.*
B. *Eener óft der ghoede Vrouw óft Vrouwen.*
G. *Eener óft der ghoede Vrouw.*
A. *Een óft de ghoede Vrouw.*
R. *Ghoede Vrouw.*

Gheenerley

Een-voudt.

N. *Een óft het ghoedt Wijf.*
B. *Eens óft des ghoeden Wijfs.*
G. *Een óft het ghoedt VVijf: óft oók, Eenen óft den ghoeden VVijve.*
A. *Een óft het ghoedt VVijf.*
R. *Ghoedt VVijf.*

Comparatio. Ver-ghe-lijking is de Ver-andering der Woorden in Trappen: en voeght alleen an de By-voeghlijke Naam-woorden.

De Trappen der Ver-ghe-lijking zijn dry: de Stellende / Ver-ghe-lijkende / Over-treffende. Gradus.

De Stellende Trap is de eerste be-noeming van een by-voeghlijke Naam / een zaak vol-strekte-lijk en een-voudighlijk be-tekenende; als / *Rijk, Heiligh, Sterk, enz.* Gradus positivus.

De Ver-ghe-lijkende is / welke boven een stellende by-voeghlijke Naam *Meêr* be-tekent / en wordt van de eerste ghe-maakt door 'er de letter-ghreep *Er* after-an te voeghen; als / *Rijker, Heiligher, Schoöner*: uit-ghe-nómen *Ghoedt*, welk heeft *Beter*, en eenighe andere. Comparativus.

De Over-treffende is / welke boven een stellend By-voeghlijk *Zeer* oft *Meest* be-tekent / en wordt van de stellende Trap ghe-maakt / als m' 'er een *st* after-an-voeght; als / *Rijkst, Heilighst, Schoónst*: uit-ghe-nómen *Ghoedt*, welk heeft *Best*, en eenighe andere. Superlativus.

En tót hier toe van de natuurlijke Buighing: nu volght de vry-willighe Buighing / welke is een Op-stelling van een Naam uit een ander Woordt.

Deze nu be-ghrijpt de *Af-spruiting* en *t' Zaamen-zetting*. Derivatio & Compositio.

De Naam-woorden spruiten en worden af-ghe-trokken van Naamen / Werk-woorden / Deel-woorden / By-woorden / en Voor-zetsels.

Van Naamen spruiten Vólk-naamen / Be-zit-naamen / Ver-klein-naamen / en Af-noe-mighen; van de Werk-woorden de Werk-woordighen; van de Deel-woorden de Deel-woordighen; van de By-woorden de By-woordighen; van de Voor-zetsels de Voor-zettighen.

Vólk-naamen zijn / de welke een Vaderlandt Gentilia.

óft Vólk be-tekenen; als / *Hóllander, Leyener, Amsterdammer, enz.*

Possessiva. Be-zit-naamen zijn / de welke eenigh be-zit óft eighenschap be-tekenen; als / *Koninklijk, Vaderlijk, Heerlijk, enz.*

Diminutiva. Ver-klein-naamen zijn / welke de ver-mindering van haar Ghrondt-woordt be-tekenen; als / *Manneken, Vrouwken, VVijfken, Hondeken, enz.*

Denominitiva, Af-noemighen zijn / welke van Naam-woorden af-spruiten / en nócht Vólk-naamen / nócht Be-zit-naamen / nócht Ver-klein-naamen zijn, als / *Waarheidt, Rijkdom, Vriendtschap, enz.*

Verbalia. Werk-woordighen zijn / welke van Werk-woorden spruiten; als / *Minner, Leezer, Werker, Leezing, Werking, Ghe-lees, Ghe-wrócht, enz.*

Participialia. Deel-woordighen zijn / welke van Deel-woorden tót Naam-woorden ont-aart zijn; als / *Ghe-leerdt, Ghe-leezen, Leerend, Leezend, enz.*

Adverbialia. By-woordighen zijn / welke van By-woorden af-ghe-trokken worden; als / *Hedigh, Ghisterigh, enz.*

Prepositionibus orta. Voor-zettighen zijn / welke van Voor-zetsels af-spruiten; als / *Voorigh, Afterigh, Oppigh, Nederigh, enz.*

En zo veel van d' Af-spruiting / vólght de

Compositio. t'Zaamen-zetting.

De Naam-woorden worden t'zaam-ghe-zet met Naam-woorden / Voor-naamen / Werk-woorden / Deel-woorden / By-woorden en Voor-zetsels.

Met Naam-woorden; als / *Reeghen-water Water-molen, Tafel-berdt, Vis-korf, enz.*

Met Voor-naamen; als / *zelf-willigh, Zelf-zindigh, enz.*

Met Werk-woorden; als / *Werk-woordt, Sleutel-*

vel-drigh, Wapen-drigh, Spreek-lidt, enz.

Met Deel-woorden; als/ zoet-vloeyend, Hoogh-ghe-leerdt, Wijt-ver-maardt, enz.

Met By-woorden; als/ Ghister-daghsch, Heden-daghsch, Wel-daadt, Hier-landsch, enz.

Met Voor-zetsels; als/ Voor-duer, After-huis, An-komeling, Na-komeling, By-spel, enz.

En dit zy van Naam-woordt.

Van de Voor-naamen.

Voor-naam is een ver-anderlijk Woordt/ welk eerstlijk op een Naam-woordt ziet/ en ten tweeden by ghe-volgh een zaak be-tekent/ en zijn deze: *Ik, Du, Hy, Zijns, Die, Zelf, Deze, Ghene, Wie, Welk, Mijn, Dijn, Zijn, Onze, Uw.* Pronomen

Van deze zijn eerstlijk eenighe zelf-standigh; als/ *Ik, Du, Hy, Zijns*: sommighe by-voeghlijk; als de overighe.

Ten tweeden zijn sommighe be-paaldt/ sommighe on-bepaaldt.

Be-paalde Voor-naamen zijn/ welke een zekere Persoon be-paalen; als/ *Ik, Du, Hy, Zijns, Die, Ghene, enz.* Pronomina finita.

On-be-paalde, die gheen zekere persoon be-paalen; als/ *Wie, Welk.* Infinita.

In deze zullen wy nu voort an-merken haar Be-tekening/ Ghe-daante/ Ghe-stalte/ Persoon/ Ghe-slacht/ Val/ Buighing.

De Be-tekening der Voor-naamen is vierer-ley: want zy zijn oft An-wijzende/ oft We-trekkende/ oft Vraaghende/ oft Be-zittende.

An-wijzende Voor-naamen worden ghe-naemt/ welke een teghen-woordighe persoon oft zaak an-wijsen; als zijn/ *Ik, Du, Hy, Die, Deze.* Pronomina demonstrativa.

Relativa, Be-trekkende, welke tót een voor-ghaande Woordt be-trokken worden; als/ *Die, Welk, zijns*:
Reciprocum. welk laaste óók een *Weêr-keerigh* ghe-naemt wordt.
Interrogativa, Vraaghende worden ghe-noemt/ waar door men vraaght; als/ *wie, welk, wat*.
Possessiva Be-zittende, welke een be-zitting be-tekenen; als/ *Mijn, Dijn, Onze, Uw, Zijn*.

Na de Ghe-daante zijn de Voor-naamen óft Eerstelingen óft Spruitelingen.

Primitiva. *Eerstelingen*; als/ *Ik, Du, Hy, Zijns, Die, Zelf, Deze, Ghene, Wie, Welk*.

Derivativa. *Spruitelingen*; als/ *Mijn, Dijn, Zijn, Onze, Uw*.

Na de Ghe-stalte zijn zy óft Enkel óft t'zaam-ghe-zet.

Enkele; als/ *Ik, Du, Hy, Die, enz*.

t'Zaâm-ghe-zette; als/ *Ik-zelf, Du-zelf, Hy-zelf, Die-gheene, De-gheene, De-welke, Die-welke, enz*.

Van de Voor-naamen zijn/ *Ik* en *Onze* van de eerste persóón; *Du* en *Uw* van de twede; *Hy* en *zijn* van de derde; de overige meesten-deels be-hooren tót alle drie de persóónen.

De Voor-naamen zijn van allerley Ghe-slacht; dóch zommighe met een uit-ghang; als/ *Ik, Du*: zommighe met twee; als/ *Deze, Dit, Die, Dat, enz*. zommighe met drie; als/ *Hy, Zy, Het, enz*.

De Voor-naamen hebben/ even als de Naam-woorden/ zes Vallen; dóch *Ik* en veel andere der-ven den Roeper.

De Buighing der Voor-naamen is drieërley: Zommighe vólghen ghanschlijk de Buighing der Ledekens; als / *Deze, Ghene, Welk, Mijn, Dijn, Zijn, Onze, Uw, Zelf*.

Zommighe vólghen de Buighing der Ledekens gheens-zins; als/ *Ik, Du, Hy, Zijns*.

Zommighe hebben een ghe-menghde Buighing; als/ *Die, wie.* Neem van elks voor-beelden.

I. Buighing.

	Een-voudt. Manlijk	Vrouwlijk	Gheenerley	Meêr-voudt, in alle Ghe-flachten al-eens.
N.	*Mijn.*	*Mijn óft Mijne.*	*Mijn.*	*N.* Mijne.
B.	*Mijns óft Mijnes.*	*Mijner.*	*Mijns.*	*B.* Mijner.
G.	*Mijnen.*	*Mijner.*	*Mijnen.*	*G.* Mijnen.
A.	*Mijn óft Mijnen.*	*Mijn óft Mijne.*	*Mijn.*	*A.* Mijne.
R.	*Mijn.*	*Mijn.*	*Mijn.*	*R.* Mijne.

II. Buighing.

Een-voudt.	Meêr-voudt.
N. *Ik*	*N.* Wy.
B. Mijns óft Mijnes óft Mijner.	*B.* *Onzer.*
G. My.	*G.* *Ons.*
A. My óft Me.	*A.* *Ons.*

Een-voudt	Meêr-voudt..
N. Du.	*N.* *Ghy.*
B. Dijns óft Dijnes, óft Dijner.	*B.* *Uwer,*
G. Dy.	*G.* *U.*
A. Dy.	*A.* *U.*

Een-voudt.

	Manlijk	Vrouwlijk	Gheenerley
N.	*Hy*	*Zy*	*Het*
B.	*Zijns óft Zijnes óft Zijner.*	*Haars, Haares, óft Huers*	*Zijns*

G.	Hem óft Him óft Hun.	Huer.	Het óft Hem.
A.	Hem.	Huer óft ze	Het.

Meêr-voudt.

	Manlijk	Vrouwlijk	Gheenerley als 't Manlijk.
N.	Zy.	Zy	
B.	Haarer óft Hunner.	Huerer.	
G.	Hun.	Hun.	
A.	Haar, Ze óft Hen.	Huer, óft Ze.	

	Een-voudt	Meêr-voudt.
N.	——	——
B.	Zijns.	Haarer.
G.	Zich.	Zich.
A.	Zich.	Zich.

III. Buighing.

Een-voudt.

	Manlijk.	Vrouwlijk.	Gheenerley.
N.	Die.	Die.	Dat.
B.	Diens.	Dier.	Diens óft Dat.
G.	Dien.	Dier.	Dien óft Dat.
A.	Dien.	Die.	Dat.

Tót hier van de Voornamen; nu

Van *de Werk-woorden.*

Verbum. Werk-woordt is een ver-anderlijk Woordt / welk doen / lijden / óft zijn be-tekent.

De zelve zijn dryerley: Be-drijvende / Lijdende / en Gheenerleye.

Verba activa. Be-drijvende Werk-woorden zijn / welke een Doening be-tekenen; als / *Minnen*, *Jaghen*, *enz.*

Verba passiva. Lijdende Werk-woorden zijn / welke een Lijding

ding be-tekenen; als / *Ghe-mint worden, Ghe-jaaght worden, enz.*

Gheenerleye Werk-woorden zijn / welke iet vol-strektlijk be-tekenen; als / *Staan, Schijnen, Kijven, Blijven, enz.* Verba Neutra.

In deze zijn voort an te merken haar ghe-meene en eighe toe-vallen: en onder de ghe-meene komt hier alleen de Persoón in achting / ten op-zicht van welke de Werk-woorden ghe-schift worden in Persoónlijke en On-persoónlijke.

Persoónlijke Werk-woorden zijn / die door alle dry de Persoónen ver-andert konnen worden; als / *ik min, du minst, hy mint, enz.* Verba personalia

On-persoónlijke, welke niet als in een / naamlijk in de derde / Persoón ghe-booghen worden. imperso-nalia.

Van deze hebben de Be-drijvende voor zich het Ledeken Men; als / *men zeght, men schrijft, men leest, enz.* de Lijdende *het wordt* óft *daar wordt*; als / *het* óft *daar wordt ghe-zeit, het* óft *daar wordt ghe-schree-ven, het* óft *daar wordt ghe-leezen, enz.* de Gheener-leye hebben *het*; als / *het reeghent, het sneeuwt, het vriest, het doóyt, het waayt, het daaght, enz.*

Zo van de ghe-meene: de eighe Toe-vallen der Werk-woorden zijn dry: Wijs / Tijdt / Ver-voeghing.

Wijs is een Toe-val der Werk-woorden / welk de verscheide neighingen des Ghe-moedts an-wijst. Modus

De wijsen zijn be-paaldt óft on-be-paaldt

De Be-paalde Wijs is / welke een zekere Per-soón óft Ghe-tal be-paalt. Modus fi-nitus.

De zelve is dryerley: de Toónende / Ghe-biedende / An-voeghende; óft / de Toóner / de Ghe-bieder / de An-voegher.

De Toónende Wijs is / waar door men rechtsch en Modus in-dicativus.

en een-voudighlijk iet toont oft vraaght; als/ *ik lees, ik schrijf, ik min, ik vraagh, enz.*

Modus imperativus. De Ghe-biedende Wijs is/ waar door men iet ghe-biedt oft bidt; als/ *lees, schrijf, min, vraagh, enz.*

Modus subjunctivus. De An-voeghende Wijs is/ welke an een ander Werk-woordt ghe-voeght wordt/ oft anders-zins gheen vol-komen zin maakt; als/ *ik leeze, ik schrijve, ik minne, ik vraaghe, enz.*

Modus infinitus sive infinitivus. De On-bepaalde Wijs is/ welke gheen zekere persoon oft Ghe-tal be-paalt;

En dit zy van de Wijs/ nu volght de Tijdt.

Tempus. Tijdt is een Ver-andering der Werk-woorden na eerder en laater.

De Tijden zijn vijf: Teghen-woordigh/ On-vol-maakt/ Vol-maakt/ Meer-als-vol-maakt/ Toe-komstigh.

Tempus præsens. Teghen-woordighe Tijdt is/ waar door men een zaak be-tekent in dat zelfde ooghen-blik/ waar in men spreekt/ te ghe-schieden; als/ *ik min, ik lees, ik schrijf, enz.*

Tempus imperfectum. On-vol-maakte Tijdt be-tekent/ dat een zaak wel be-ghonnen/ maar niet dat zy vol-braght is; als/ *ik mind, ik las, ik schreef, enz.*

Tempus perfectum. Vol-maakte Tijdt be-tekent een volmaakte zaak; als/ *ik heb ghe-mint, ik heb ghe-leezen, ik heb ghe-schreeven, enz.*

Tempus plus quamperfectum. Meer-als-vol-maakte Tijdt be-tekent/ dat een zaak vol-braght is/ eer een andere ghe-daan is; als/ *ik had ghe-mint, ik had ghe-leezen, ik had ghe-schreeven, enz.*

Tempus futurum. Toe-komstighe Tijdt is/ waar door men een zaak be-tekent in 't toe-komende te zullen ghe-schieden; als/ *ik zal minnen, ik zal leezen, ik zal schrijven, enz.*

Conjugatio. Zo veer ook van Tijdt. Ver-voeghing is een

ver-

ver-volghende Buighing der Werk-woorden.

De zelve is vijfderley; de Eerste/ Twede/ Derde/ Vierde/ Vijfde.

Tot de Eerste Ver-voeghing behooren de Werk-woorden welke in de on-bepaalde Wijs de na-volghende Letters voor *En* hebben/ als/ *B, D, Gh, Y, L, M, N, R, V, VV,* Z. en de zelve hebben in de on-vol-maakte Tijdt D, in de vol-maakte Tijdt T. als/ *Krabben, krabd, ghe-krabt; dooden, dood, ghe-doot; Hooghen, hooghd, ghe-hooght;* Dijen, *dijd, ghe-dijt; deelen, deeld, ghe-deelt; kennen, kend, ghe-kent; Hooren, hoord, ghe-hoort; Looven, loofd, ghe-looft; Kaauwen, kaauwd, ghe-kaauwt; Vreezen, vreesd, ghe-vreest, enz.* Conjugatio Prima

Tot de twede Ver-voeghing be-hooren de Werk-woorden/ welke in de on-be-paalde Wijs de na-volghende Letters voor *En* hebben; als/ *Ch, sch, F, K, P, S, T.* En de zelve hebben in de on-vol-maakte Tijdt *Te*, in de vol-maakte een enkele *T*; als / *Lacchen, lachte, ghe-lacht; Visschen, Vischte, ghe-vischt; Blaffen, blafte, ghe-blaft; Raaken, Raakte, ghe-raakt; Snappen, snapte, ghe-snapt; Lossen, loste, ghe-lost; Achten, achte, ghe-acht, enz.* Secunda.

Tot de Derde Ver-voeghing be-hooren de Werk-woorden/ welke in de on-be-paalde Wijs een-letter-ghreepigh zijn / en een lange Klinker oft Twe-klank hebben / die zy in den on-vol-maakten Tijdt veranderen/ en in den vol-maakten ghe-meenlijk weder an-neemen; als/ *Ghaan, ghing oft ghong, ghe-ghaan; Staan, stond, ghe-staan;* Zien, *zagh, ghe-zien;* maar *Doen* heeft *deed, ghe-daan; Slaan, sloegh, ghe-slaghen.* Tertia.

Tot de Vierde Ver-voeghing be-hooren de Werk-woorden / die in de voor-laatste Letter-ghreep van de on-be-paalde Wijs hebben *ij, ui, ie,* Quarta.

en een Me-klinker tusschen de laatste *En*. En ver-andert de zelve letteren in de on-vol-maakte en vol-maakte Tijden; als / *Ver-wijten*, *ver-weet*, *ver-weeten*; *Stuiten*, *stoót*, *ghe-stoóten*; *Schieten*, *schoót*, *ghe-schoóten*, *enz*.

Quinta. Tot de vijfde Ver-voeghing be-hooren de Werk-woorden welke in de on-be-paalde Wijs *ng*, *nk*, *nn*, *nd*, voor de laatste *En* hebben. En de zelve ver-anderen / haar Ghrondt-klinker in de on-vol-maakte Tijdt twee-zins / en be-houden een van de zelve in de vol-maakte Tijdt; als / *zingen*, *zong* óft *zang*, *ghe-zongen*; *zinken*, *zonk* óft *zank*, *ghe-zonken*; *winnen*, *won* óft *wan*, *ghe-wonnen*; *vinden*, *vond* óft *vand*, *ghe-vonden*, *enz*.

M. De Uit-zeeghelighen zullen wy in een breeder Onder-wijs voor-stellen.

Deze Ver-voeghingen der Werk-woorden ghe-schieden door 't be-hulp van eenighe woor-dekens / de welke daar-om Help-woorden ghe-noemt worden / en zijn: *zijn*, *worden*, *hebben*; wel-ke op de na-volghende wijs ver-voeght worden.

Vervoeghing van het Werk-woordt *zijn*.

Tóónende Wijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik ben*, *du bist*, *hy is*:
M. *VVy zijn*, *ghy zijt*, *zy zijn*.

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik was*, *du waarst*, *hy was*:
M. *VVy waren*, *ghy waart*, *zy waren*.

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik ben óft heb ghe-weest*, *du bist*, *óft hebst ghe-weest*,

weest, hy is óft heeft ghe-weest:

M. *Wy zijn óft hebben ghe-weest, ghy zijt óft hebt ghe-weest, zy zijn óft hebben ghe-weest.*

Meêr-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik was óft had ghe-weest, du waarst óft hadst ghe-weest, hy was óft had ghe-weest,*

M. *Wy waren óft hadden ghe-weest, ghy waart óft hat ghe-weest, zy waren óft hadden ghe-weest.*

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal zijn, du zulst zijn, hy zal zijn:*

M. *Wy zullen zijn, ghy zult zijn, zy zullen zijn.*

Ghe-biedende Wijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. ———— *Wees du, hy zy:*

M. *Weezen óft zijn wy, weest óft zijt ghy, weezen óft zijn zy.*

Merk, de andere Tijden der ghe-biedende Wijs/ ghe-lijk oók de Teghen-woordighe/ worden meest uit de an-voeghende Wijs ghe-nomen; oók be-zight men veel-tijdts de Toe-komstighe Tijdt van de Toonende Wijs om te ghe-bieden; als/ *Du zulst niet doóden,* voor/ *dood niet; du zulst niet steelen,* voor/ *steel niet, enz.*

An-voeghende Wijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik zy, du zijtst, hy zy:*

M. *VVy*

M. *Wy zijn, ghy zijt, zy zijn.*

On-vol-maakte Tijdt,

E. *Ik ware, du wareſt, hy ware óft waar:*
M. *Wy waren, ghy waret, zy waren.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude zijn, du zoudſt óft zoudeſt zijn, hy zoud óft zoude zijn:*
M. *Wy zouden zijn, ghy zout óft zoudet zijn, zy zouden zijn.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik hebbe óft zy ghe-weeſt, du hebbeſt óft zijtſt ghe-weeſt, hy hebbe óft zy ghe-weeſt:*
M. *Wy hebben óft zijn ghe-weeſt, ghy hebbet óft zijt ghe-weeſt, zy hebben óft zijn ghe-weeſt.*

Meêr-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik hadde óft ware ghe-weeſt, du haddeſt óft wareſt ghe-weeſt, hy hadde óft ware ghe-weeſt:*
M. *Wy hadden óft waren ghe-weeſt, ghy haddet óft waret ghe-weeſt, zy hadden óft waren ghe-weeſt.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-weeſt hebben, du zoudtſt óft zoudeſt ghe-weeſt hebben, hy zoud óft zoude ghe-weeſt hebben:*
M. *Wy zouden ghe-weeſt hebben, ghy zout óft zoudet ghe-weeſt hebben, zy zouden ghe-weeſt hebben.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-weeſt zijn, du zoudſt óft zoudeſt ghe-weeſt zijn, hy zoud óft zoude ghe-weeſt zijn:*

M. VVy

M. *Wy zouden ghe-weest zijn, ghy zout óft zoudet ghe-weest zijn, zy zouden ghe-weest zijn.*

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal zijn, du zullest zijn, hy zal zijn:*
M. *Wy zullen zijn, ghy zullet zijn, zy zullen zijn.*

Anders.

E. *Ik zal ghe-weest zijn, du zulst óft zullest ghe-weest zijn, hy zal ghe-weest zijn:*
M. *Wy zullen ghe-weest zijn, ghy zult óft zullet ghe-weest zijn, zy zullen ghe-weest zijn.*

On-bepaalde VVijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

Zijn óft VVeezen.

Vol-maakte Tijdt.

Ghe-VVeest zijn óft hebben.

Ver-voeghing van het Werk-woordt *VVorden.*

Toonende Wijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik VVord, du VVordst, hy VVordt:*
M. *VVy VVorden, ghy VVort, zy VVorden.*

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik VVierd, du VVierdst, hy VVierd:*
M. *VVy VVierden, ghy VViert, zy VVierden.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik ben ghe-VVorden, du bist ghe-VVorden, hy is ghe-VVorden:*

M. *VVy*

M. *Wy zijn ghe-worden, ghy zijt ghe-worden, zy zijn ghe-worden.*

Meer-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik was ghe-worden, du waarst ghe-worden, hy was ghe-worden.*

M. *Wy waren ghe-worden, ghy waart ghe-worden, zy waren ghe-worden.*

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal worden, du zulst worden, hy zal worden.*

M. *Wy zullen worden, ghy zult worden, zy zullen worden.*

Ghe-biedende Wys.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. ——— *VVerd du, hy werde:*

M. *Werden wy, wert ghy, zy werden.*

An-voeghende VVys.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik werd óft werde, du vverdst óft vverdest, hy werd óft vverde:*

M. *Wy vverden, ghy vvert óft vverdet, zy vverden.*

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik vvierde, du vvierdest, hy vvierde:*

M. *Wy vvierden, ghy vvierdet, zy vvierden.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude vvorden, du zoudst óft zoudest vvorden, hy zoud óft zoude vvorden:*

M. *VVy zouden vvorden, ghy zoudt óft zoudet vvorden, zy zouden vvorden.*

Vol-

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik zy ghe-vvorden, du zijtst ghe-vvorden, hy zy ghe-vvorden:*

M. *VVy zijn ghe-vvorden, ghy zijt ghe-vvorden, zy zijn ghe-vvorden.*

Meer-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik vvare ghe-vvorden, du vvarest ghe-vvorden, hy vvare ghe-vvorden:*

M. *VVy vvaren ghe-vvorden, ghy vvaret ghe-vvorden, zy vvaren ghe-vvorden.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-vvorden zijn, du zoudtist óft zoudest ghe-vvorden zijn, hy zoud óft zoude ghe-vvorden zijn:*

M. *VVy zouden ghe-vvorden zijn, ghy zoudt óft zoudet ghe-vvorden zijn, zy zouden ghe-vvorden zijn.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-vvorden ghe-vveest zijn, du zoudtist óft zoudest ghe-vvorden ghe-vveest zijn, hy zoud óft zoude ghe-vvorden ghe-vveest zijn:*

M. *VVy zouden ghe vvorden ghe-vveest zijn, ghy zoudt óft zoudet ghe-vvorden ghe-vveest zijn, zy zouden ghe-vvorden ghe-vveest zijn.*

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal worden, du zullest worden, hy zal worden:*

M. *VVy zullen worden, ghy zullet worden, zy zullen worden.*

Anders.

E. *Ik zal ghe-worden zijn, du zulst óft zullest ghe-worden zijn,*

worden zijn, hy zal ghe-worden zijn:
M. *Wy zullen ghe-worden zijn, ghy zult óft zullet ghe-worden zijn, zy zullen ghe-worden zijn.*

On-be-paalde VVijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

VVorden.

Vol-maakte Tijdt.

Ghe-worden zijn.

Ver-voeghing van het Werk-woort *Hebben.*

Toónende Wijs.

Teghenwoordighe Tijdt.

E. *Ik heb, du hebst, hy heeft.*
M. *Wy hebben, ghy hebt, zy hebben.*

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik had, du hadst, hy had:*
M. *VVy hadden, ghy hat, zy hadden.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik heb ghe-hat, du hebst ghe-hat, hy heeft ghe-hat:*
M. *VVy hebben ghe-hat, ghy hebt ghe-hat, zy hebben ghe-hat.*

Meer-als-vol-maakte Tijdt.

E: *Ik had ghe-hat, du hadst ghe-hat, hy had ghe-hat:*
M. *VVy hadden ghe-hat, ghy hat ghe-hat, zy hadden ghe-hat.*

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal hebben, du zulst hebben, hy zal hebben:*
M. *VVy zullen hebben, ghy zult hebben, zy zullen hebben.*

Ghe-biedende VVijs.

E. —— *Heb du, hy heb:*
M. *Hebben wy, hebt ghy, zy hebben.*

An-voeghende VVijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik hebbe, du hebbest, hy hebbe:*
M. *Wy hebben, ghy hebbet, zy hebben.*

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik hadde, du haddest, hy hadde:*
M. *Wy hadden, ghy haddet, zy hadden.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude hebben, du zoudst óft zoudest hebben, hy zoud óft zoude hebben.*
M. *Wy zouden hebben, ghy zout óft zoudet hebben, zy zouden hebben.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik hebbe ghe-hat, du hebbest ghe-hat, hy hebbe ghe-hat:*
M. *Wy hebben ghe-hat, ghy hebbet ghe-hat, zy hebben ghe-hat.*

Meêr-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik hadde ghe-hat, du haddest ghe-hat, hy hadde ghe-hat.*
M. *Wy hadden ghe-hat, ghy haddet ghe-hat, zy hadden ghe-hat.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-hat hebben, du zoudst óft zoudest ghe-hat hebben, hy zoud óft zoude gh-hat hebben:*

M. *Wy zouden ghe-hat hebben, ghy zout óft zoudet ghe-hat hebben, zy zouden ghe-hat hebben.*

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal hebben, du zullest hebben, hy zal hebben:*

M. *VVy zullen hebben, ghy zullet hebben, zy zullen hebben.*

On-be-paalde VVijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

Hebben.

Vol-maakte Tijdt.

Ghe-hat hebben.

Op dat men nu weete hoe men de anders Werk-woorden met deze Help-woorden buighen moet / zo zal ik den Leer-ghierighen ten besten hier noch een Voor-beeldt by-voeghen.

Ver-voeghing van het Werk-woordt *Minnen.*

Be-drijvend.

Toonende VVijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik min, du minst, hy mint:*

M. *VVy minnen, ghy mint, zy minnen.*

On-

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik mind, du mindſt, hy mind:*
M. *Wy minden; ghy mind óft minde, zy minden.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik heb ghe-mint, du hebſt ghe-mint, hy heeft ghe-mint:*
M. *VVy hebben ghe-mint, ghy hebt ghe-mint, zy hebben ghe-mint:*

Meer-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik had ghe-mint, du hadſt ghe-mint, hy had ghe-mint:*
M. *VVy hadden ghe-mint; ghy hat ghe-mint, zy hadden ghe-mint.*

Toe-komſtighe Tijdt.

E. *Ik zal minnen, du zulſt minnen, hy zal minnen:*
M. *VVy zullen minnen, ghy zult minnen, zy zullen minnen.*

Ghe-biedende Wijs.

E. —— *Min du, hy min.*
M. *Minnen vvy, mint ghy, zy minnen.*

An-voeghende VVijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik minne, du minneſt, hy minnet:*
M. *VVy minnen, ghy minnet, zy minnen.*

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik minde, du mindeſt, hy minde;*
M. *Wy minden; ghy mindet, zy minden.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude minnen, du zoudst óft zoudest minnen, hy zoud óft zoude minnen:*

M. *Wy zouden minnen, ghy zout óft zoudet minnen, zy zouden minnen.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik hebbe ghe-mint, du hebbest ghe-mint, hy hebbe ghemint:*

M. *Wy hebben ghe-mint, ghy hebbet ghe-mint, zy hebben ghe-mint.*

Meêr-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik hadde ghe-mint, du haddest ghe-mint, hy hadde ghe-mint:*

M. *Wy hadden ghe-mint, ghy haddet ghe-mint, zy hadden ghe-mint.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-mint hebben, du zoudst óft zoudest ghe-mint hebben, hy zoud óft zoude ghemint hebben:*

M. *Wy zouden ghe-mint hebben, ghy zout óft zoudet ghe-mint hebben, zy zouden ghe-mint hebben.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-mint ghe-hat hebben, du zoudst óft zoudest ghe-mint ghe-hat hebben, hy zoud óft zoude ghe-mint ghe-hat hebben,*

M. *Wy zouden ghe-mint ghe-hat hebben, ghy zout óft*

zoudet

zoudet ghe-mint ghe-hat hebben , zy zouden ghe-mint ghe-hat hebben.

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal minnen, du zullest minnen, hy zal minnen:*
M. *Wy zullen minnen, ghy zullet minnen , zy zullen minnen.*

Anders.

E. *Ik zal ghe-mint hebben , du zulst óft zullest ghe-mint hebben, hy zal ghe-mint hebben:*
M. *Wy zullen ghe-mint hebben , ghy zult óft zullet ghe-mint hebben, zy zullen ghe-mint hebben.*

Anders.

E. *Ik zal ghe-mint ghe-hat hebben, du zulst óft zullest ghe-mint ghe-hat hebben, hy zal ghe-mint ghe-hat hebben :*
M. *Wy zullen ghe-mint ghe-hat hebben, ghy zult óft zullet ghe-mint ghe-hat hebben, zy zullen ghe-mint ghe-hat hebben.*

On-be-paalde VVijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

Minnen.

Vol-maakte Tijdt.

Ghe-mint hebben.

Meer-als-vol-maakte Tijdt.

Ghe-mint ghe-hat hebben.

Lijdend.

Taonende VVys.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik word ghe-mint, du wordst ghe-mint, hy wordt ghe-mint:*
M. *Wy worden ghe-mint, ghy wort ghe-mint, zy worden ghe-mint.*

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik wierd ghe-mint, du wierdst ghe-mint, hy wierd ghe-mint:*
M. *Wy wierden ghe-mint, ghy wiert ghe-mint, zy wierden ghe-mint.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik ben ghe-mint, du bist ghemint, hy is ghe-mint.*
M. *Wy zijn ghe-mint, ghy zijt ghe-mint, zy zijn ghe-mint.*

Anders.

E. *Ik ben ghe-mint ghe-weest, du bist ghe-mint ghe-weest, hy is ghe-mint ghe-weest:*
M. *Wy zijn ghe-mint ghe-weest, ghy zijt ghe-mint ghe-weest, zy zijn ghe-mint ghe-weest.*

Anders.

E. *Ik heb ghe-mint ghe-weest, du hebst ghe-mint ghe-weest, hy heeft ghe-mint ghe-weest:*
M. Wy *hebben ghe-mint ghe-*weest, *ghy hebt ghe-mint ghe-weest, zy hebben ghe-mint ghe-weest.*

Meer-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik was ghe-mint, du waarst ghe-mint, hy was ghe-mint:*

M. *Wy waren ghe-mint, ghy waart ghe-mint, zy waren ghe-mint,*

Anders.

E. *Ik was ghe-mint ghe-weest, du waarst ghe-mint ghe-weest, hy was ghe-mint ghe-weest:*

M. *Wy waren ghe-mint ghe-weest, ghy waart ghe-mint ghe-weest, zy waren ghe-mint ghe-weest,*

Anders.

E, *Ik had ghe-mint ghe-weest, du hadst ghe-mint ghe-weest, hy had ghe-mint ghe-weest:*

M. *Wy hadden ghe-mint ghe-weest, ghy hat ghe-mint ghe-weest, zy hadden ghe-mint ghe-weest.*

Toekomstighe Tijdt.

E. *Ik zal ghe-mint worden, du zulst ghe-mint vvorden, hy zal ghe-mint vvorden:*

M. *Wy zullen ghe-mint vvorden, ghy zult ghe-mint vvorden, zy zullen ghe-mint vvorden.*

Ghe-biedende Wys.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. —— *VVerd óft vvees óft zy du ghe-mint, hy vverd óft zy ghe-mint:*

M. *VVerden óft vveezen óft zijn vvy ghe-mint, vverd óft vveest óft zijt ghy ghe-mint, zy vverden óft zijn ghe-mint.*

An-voeghende Wijs.

Teghen-woordighe Tijdt.

E. *Ik werd óft werde ghe-mint, du werdst óft werdest ghe-mint, hy werd óft werde ghe-mint:*
M. *Wy werden ghe-mint, ghy wert óft werdet ghe-mint, zy werden ghe-mint.*

On-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik wierde ghe-mint, du wierdest ghe-mint, hy wierde ghe-mint:*
M. *Wy wierden ghemint, ghy wierdet ghe-mint, zy wierden ghe-mint.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-mint worden, du zoudst óft zoudest ghe-mint worden, hy zoud óft zoude ghe-mint worden:*
M. *Wy zouden ghe-mint worden, ghy zout óft zoudet ghe-mint worden, zy zouden ghe-mint worden.*

Vol-maakte Tijdt.

E. *Ik zy ghe-mint, du zijst ghe-mint, hy zy ghe-mint:*
M. *Wy zijn ghe-mint, ghy zijt ghe-mint, zy zijn ghe-mint.*

Anders.

E. *Ik zy ghe-mint ghe-weest, du zijst ghe-mint ghe-weest, hy zy ghe-mint ghe-weest:*
M. *Wy zijn ghe-mint ghe-weest, ghy zijt ghe-mint ghe-weest, zy zijn ghe-mint ghe-weest.*

Anders.

Anders.

E. *Ik hebbe ghe-mint ghe-weest, du hebbest ghe-mint ghe-weest, hy hebbe ghe-mint ghe-weest:*

M. *Wy hebben ghe-mint ghe-weest, ghy hebbet ghe-mint ghe-weest, zy hebben ghe-mint ghe-weest.*

Meêr-als-vol-maakte Tijdt.

E. *Ik ware ghe-mint, du warest ghe-mint, hy ware ghe-mint:*

M. *Wy waren ghe-mint, ghy waret ghe-mint, zy waren ghe-mint.*

Anders.

E. *Ik ware ghe-mint ghe-weest, du warest ghe-mint ghe-weest, hy vvare ghe-mint ghe-vveest:*

M. *Wy vvaren ghe-mint ghe-vveest, ghy vvaret ghe-mint ghe-vveest, zy vvaren ghe-mint ghe-vveest.*

Anders.

E. *Ik hadde ghe-mint ghe-vveest, du haddest ghe-mint ghe-vveest, hy hadde ghe-mint ghe-vveest:*

M. *Wy hadden ghe-mint ghe-vveest, ghy haddet ghe-mint ghe-vveest, zy hadden ghe-mint ghe-vveest.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-mint ghe-vveest zijn, du zoudst óft zoudest ghe-mint ghe-vveest zijn, hy zoud óft zoude ghe-mint ghe-vveest zijn:*

M. *VVy zouden ghe-mint ghe-vveest zijn, ghy zoudt óft zoudet ghe-mint ghe-vveest zijn, zy zouden ghe-mint ghe-vveest zijn.*

Anders.

E. *Ik zoud óft zoude ghe-mint ghe-vveest hebben, du zoudst óft zoudest ghe-mint ghe-vveest hebben, hy zoud óft zoude ghe-mint ghe-vveest hebben:*
M. *VVy zouden ghe-mint ghe-vveest hebben, ghy zout óft zoudet ghe-mint ghe-vveest hebben, zy zouden ghe-mint ghe-vveest hebben.*

Toe-komstighe Tijdt.

E. *Ik zal ghe-mint zijn, du zulst óft zullest ghe-mint zijn, hy zal ghe-mint zijn:*
M. *VVy zullen ghe-mint zijn, ghy zult óft zullet ghe-mint zijn, zy zullen ghe-mint zijn.*

Anders.

E. *Ik zal ghe-mint vverden, du zulst óft zullest ghe-mint vverden, hy zal ghe-mint vverden:*
M. *VVy zullen ghe-mint vverden, ghy zult óft zullet ghe-mint vverden, zy zullen ghe-mint werden.*

Anders.

E. *Ik zal ghe-mint ghe-vveest zijn, du zulst óft zullest ghe-mint ghe-vveest zijn, hy zal ghe-mint ghe-vveest zijn:*
M. *VVy zullen ghe-mint ghe-vveest zijn, ghy zult óft zullet ghe-mint ghe-vveest zijn, zy zullen ghe-mint ghe-vveest zijn.*

On-be-paalde VVys.

Teghen-woordighe Tijdt.

Ghe-mint vverden:

Vol-maakte Tijdt.

Ghe-mint zijn,

Meêr-als-vol-maakte Tijdt.

Ghe-mint ghe-weest zijn,

Van *de Deel-woorden.*

Deel-woordt is een Woordt door Vallen buighzaam en een zaak met Tijdt be-tekenende. Participium.

In de Deel-woorden zijn an te merken 't Ghe-slacht / de Ver-ghe-lijking / en de Tijdt.

Wat het Ghe-slacht en de Ver-ghe-lijking be-langt / daar in volghen de Deel-woorden de by-voeghlijke Naam-woorden; be-halven dat de Deel-woorden van de toe-komstighe Tijdt niet ver-ghe-leeken konnen worden.

De Tijden der Deel-woorden zijn dry: Teghen-woordigh / Vol-maakt / Toe-komstigh.

De Deel-woorden van de Teghen-woordighe Tijdt ghaan alle uit op *de* en komen van de teghen-woordighe Tijdt der on-be-paalde Wijs; als de be-drijvende / *Slaande, Ghaande, Staande;* de Lijdende / *ghe-slaghen vvordende, be-schreeven vvordende, be-keeven vvordende, enz.*

De Deel-woorden van de vol-maakte Tijdt worden ghe-nomen van de vol-maakte Tijdt der Toonende Wijs door 't after-laaten der Help-woorden; als / *Ghe-slaghen, Ghe-schreeven, Ghe-leert, enz.* welke be-drijvende zijn / en worden Lijdende door het by-voeghen van het woordeken zijnde; als / *Ghe-slaghen zijnde, Ghe-schreeven zijnde, Ghe-leert zijnde, enz.*

De Deel-woorden van de Toe-komstighe Tijdt

Tijdt komen van de Toe-komstighe Tijdt der Toonende Wijs; als de be-drijvende/ *zullende slaan, zullende schrijven, zullende kijven, enz.* de Lijdende; *zullende ghe-slaghen vvorden, zullende ghe-schreeven vvorden, zullende ghe-keeven vvorden, enz.*

Van *de By-woorden.*

En zo veel van de ver-anderlijke Woorden; nu volghen de on-ver-anderlijke/ welke zijn By-woorden/ Voor-zetsels/ Koppel-woorden/ In-werpsels.

Adverbium. By-woordt is een on-ver-anderlijk Woordt/ welk by een Naam-woordt / Voor-naam/ Werk-woordt oft Deel-woordt ghe-voeght wordt / om des zelfs om-standigheidt oft Hoe-daanigheidt te be-tekenen.

In de By-woorden zijn an te merken haar Be-tekening/ Ver-ghe-lijking / Ghe-daante en Ghe-stalte.

De Be-tekening der By-woorden is zeer ver-scheiden.

plaats/ en deze weder-om oft:

- In een plaats; als/ *Waar, hier, daar, ghins, ghinder, nerghens, erghens, elders, binnen, buiten, boven, be-neden, voor, after, over-al, enz.*
- Tot een plaats; als / *her-waarts, der-waarts, ghins-waarts, voor-waarts, after-waarts, op-waarts, neder-waarts, Heemel-waarts, enz.*
- Van een plaats; als / *Van-waar, van-hier, van-daar, ten-heemel-af, van-onderen, van-bovenen, van-elders, enz.*
- Door een plaats; als / *waar-door, Hier-door, daar-door, ghinder-door, enz.*

Tijdt;

Want zommighe be-tekenen een

Tijdt; als/ *heden, ghisteren, nu, on-langs, voor-dezen, na-dezen, voor-maals, na-maals, ter-stondt, thus, morghen, wanneer, enz.*

Ghe-tal; als/ *eens, twees, drijs, óf een-maal, twe-maal, dry-maal, vier-maal, tien-maal, twintigh-maal, hondert-maal, duisent-maal; dik, dikwijls, zelden, meêr-maal, enz.*

Be-neening; als/ *Neen, Niet, gheen-zins, enz.*

Be-vestighing; als/ *ja, zeker, voor-waar, ghewislijk, enz.*

An-wijzing; als/ *zie, zie-daar, enz.*

An-porring; als/ *Wel-an, lustigh, wakker, voort, enz.*

Orde; als/ *daar-na, voort-an, after-volghens, naemaals, eindlijk, ten eersten, ten tweeden, ten derden, ten laatsten, enz.*

Ghe-lijknis; als/ *ghe-lijk, ghe-lijker-wijs, als-óf, ghe-lijk-als-óf, even-als, ins-ghe-lijx, by-na, byskans, enz.*

Hoe-daanigheidt; als/ *ghe-leerdelijk, recht-vaerdighlijk, woestelijk, kloeklijk, wel, quaalijk, enz.*

Hoe-ghrootheidt; als/ *veel, wainigh, maatighlijk, zeer-veel, al-te, al-te-veel, ghe-noegh, enz.*

Twijfeling; als/ *moeghlijk, misschien, maghsschien, misselijk, enz.*

Af-zondering; als/ *by-zonderlijk, alleen, alleenlijk, slechts, enz.*

Be-eedighing; als/ *Mijner trouw, trouwens, in-trouwens, enz.*

Ver-kiezing; als/ *Liever, meêr, in-zonderheidt, boven-al, enz.*

Ver-zaameling; als/ *te-ghe-lijk, ghe-lijklijk, teffens, tevens, âl-teffens, t'zaamen, al-t'zaamen, enz.*

Ver-bieding; als/ *niet, gheen-zins, enz.*

Vraaghing; als/ *Of, hoe, wanneer, waar-om, enz.*

Niet.

Niet alle/maar zommighe By-woorden wor-den ver-ghe-leeken; als / *wel*, *beter*, *beſt*; *heerlijk*, *heerlijker*, *heerlijkſt*; *kloeklijk*, *kloeklijker*, *kloeklijkſt*, *enz.*

Primitivâ. Wat de Ghe-daante der By-woorden be-langt / wainighe zijn ander de zelve *Eerſtelingen*; maar zy ſpruiten meeſt-ten-deel óft van Naam-woorden; als / *lichtlijk* van *licht*, *ſnellijk* van *ſnel*, *enz.* ja zelfs de Naam-woorden worden dik-wijls zelve voor By-woorden ghe-bruikt; als / *haaſt* voor *haaſtighlijk*, *ſchoón* voor *ſchoonlijk*, *enz.* óft van Werk-woorden; als *ſchielijk* van *ſchieden* óft *ghe-ſchieden*, *enz.* óft van Deel-woorden; als / *ghe-leer-delijk*, van *ghe-leert*, *be-veſtighendlijk* van *be-veſtighen-de*, *Weezendlijk* van *weezend*, *enz.* óft van Voor-zetſels; als / *boven*, *be-neden*, *enz.*

Daar-en-boven worden de By-woorden t'zaam-ghe-zet met Naam-woorden; als / *eêr-tydts*, *enz.* óft met By-woorden; als / *Eêr-ghiſteren*, *elder-waarts*, *enz.* óft met Voor-zetſels; als / *op-waarts*, *onder-waarts*, *voor-waarts*, *after-waarts*, *enz.*

Van *de Voor-zetſels.*

Præpoſitiones. Voor-zetſels zijn on-buighzaame Woorden/ waar door een Naam-woordt by een Werk-woordt ghe-voeght wordt / om een oórzaak / plaats / tijdt / t'zaamen-voeghing óft be-roóving te be-tekenen.

De-zelve zijn óft Scheidelijk óft On-ſcheide-lijk.

Præpoſitiones ſeparabiles. Scheidelijke Voor-zetſels zijn / welke buiten t'zaamen-zetting ghe-vonden worden; als / *tót*, *by*, *teghen*, *voor*, *after*, *na*, *van*, *door*, *om-trent*, *na-by*, *ne-ven*, *neffens*, *be-halven*, *onder*, *tuſſchen*, en dier ghe-lijke.

Præpoſitiones in- On-ſcheidelijke Voor-zetſels zijn/ welke buiten

de t'zaamen-zetting niet ghe-bruikt worden; als/ *her, ver, on, ont, be, ghe, enz.* separ.bi-les.

Van *de Köppel-woorden.*

Kóppel-woorden zijn on-buighzaame woorden/ welke woorden en sprueken t'zaamen-voeghen. Conju-ctione

In de zelve zijn an te merken haar be-tekening en orde.

De Be-tekening der Köppel-woorden is zeer ver-scheiden:

Maar zy zijn óft

- Bindende, welke zijn / die de woorden en de zin t'zaamen-hechten; als / *en, oók, ins-ghelijks, zo als, nócht, nóchte, enz.* Copulativæ
- Schiftende, die de woorden wel t'zaamen-voeghen/maar de zin schiften; als/ *óft, enz.* Disjunctivæ.
- Toe-laatende, welke iet toe-laaten / daar de volghende zin-spruek teghen-streeft; als/ *hoe-wel, al-hoe-wel, schoón, schoón-wel, enz.* Concessivæ
- Weêr-streevende, welke een ver-scheide zin-spruek an de voorighe onder-werpen; als/ *maar, neen-maar, maar-nochtans, niet-te-min, nóchtans, efter, enz.* Adversativæ.
- Oór-zaaklijke, welke de oór-zaak ghoeven van de voorighe zin-spruek; als/ *want, om-dat, wijl, de-wijl, mits, enz.* Causales
- Redeneerende, welke uit een voor-ghe-stelde reden het Be-sluit in-brengen; als / *derhalven, dan, zo-dan, daar-om, dies-halven, weshalven, enz.* Ratiocinativæ
- Voor-waardighe, welke een zin-spruek met eenighe voor-waarde be-paalen; als / *Indien, zo, zo-vêr, by-zo-vêr, t'zy, zo-slechts, enz.* Conditionales
- Ver-kiezende, welke vertoónen/ dat het voorghaande liat uit-ghe-kobzen woordt; als/ Electivæ

als; dan, enz. 'k heb liever een ghoedt ghe-weeten; als rijkdom.

Continuativæ. Vol-herdende, welke de leden van een Reden met ordre t'zaamen-hechten; als/ eerstlijk, daar-na, daar-en-boven, boven-dien, enz.

De Orde der Koppel-woorden is dryerley: Voor-stelligh/ after-stelligh en Ghe-meen.

Conjunctiones. præpositivæ, Vóor-stellighe Kóppel-woorden zijn / Want, waar-om, en, maar, nócht, in-dien, zo, zo-vêr, by-zo-vêr; t'zy, óft, enz.

Post positivæ, After-stellighe zijn/ dan, enz.

Communes. Ghe-meene worden ghe-noemt/ welke voor- en after-ghe-stelt konnen worden; als/ der-halven, nóchtans, efter, enz.

Van de In-wurpsels.

Interjectiones. In-wurpsels zijn on-ver-anderlijke Woorden / welke door zich een zin maaken: en zy worden zo ghe-noemt / om-dat zy ghe-meenlijk in een Reden in-ghe-worpen worden om de harts-toghten te verklaaren.

Dezer Be-tekening is ver-scheiden:

Want sommighe be-dieden een
- Uit-barsting; als/ o.
- Vleying; als/ ei, ei-lieve, lieveske, enz.
- Wensching; als/ óch, óch-óft.. enz.
- Ver-wondering; als/ hoe, ho, bay, hou, jeny, jemeny, badou, tjan, wel, enz.
- Dreighing; als/ we.
- Droefheidt; als/ wape, moordt, ach, oi, oei, oi-my, ai, ai-my, laas, he-laas, ach-lasy, ach-armen, wach-armen, enz.
- Vreezing; als/ maar-maar, enz.
- Be-spotting; als/ jou, enz.
- Ver-hueghing; als/ eija, hey-sa, wich, wich-tom,

tom, vvohay, enz.
Roeping; als/ *hem, hem-zigh, sipsa, enz.*
Ghe-bieding van stil-zwyghen; als/ *ft, houdaar, enz.*
Ont-waerdighing; als/ *boho, enz.*
Ver-smaading; als/ *ak, fy, foey, kak, puf, baak, enz.*
Huilting; als/ *hu he, enz.*
Lacching; als/ *ha ha ha;* oft *hach hach hay.*

Van *de t'Zaamen-voeghing.*

En zo veel van de Oór-spronklijkheidt, nu volght het vierde en laatste Deel der Letter-konst/ naamlijk de t'Zaamen-voeghing.

t'Zaamen-voeghing is een Deel der Letter-konst/ welk de Woorden leert t'zaamen-stellen om een Reden te maaken. Syntaxis.

De zelve be-staat in Over-een-komst en Heersching.

Over-een-komst is/ als de Woorden in eenighe Toe-vallen over-een-komen. Convenientia.

Deze is in de buighlijke Woorden dryerley: naamlijk/ van een Zelf-standigh Naam-woordt met een Zelf-standigh Naam-woordt / van een Zelf-standigh met een By-voeghlijk Naam-woordt / van een Naam-woordt met een Werk-woordt.

I. Twe Zelf-standighe Naam-woorden van een zelfde zaak komen over een in Val; als/ *de Stadt Amsterdam, Mijn broeder Ian, enz.* zom-tijts nochtans zeght men / *de Stadt van Amsterdam, enz.*

II. Een Zelf-standigh en een By-voeghlijk Naam-woordt (onder welke ook de Ledekens/ Voor-naamen en Deel-woorden be-ghreepen worden) komen over-een in Ghe-flacht/ Ghe-

tal en Val; als/ *Een schoóne Vrouw. Een ghoedt Man. Weder-staat den boozen menschen niet.*

Uit-reegheling.

Een Be-trekkende Voor-naam komt met het voor-ghaande Naam-woordt over een in Ghe-slacht en Ghe-tal; maar de Val is ver-scheiden/ zo het na-vólghend Woordt een andere Val ver-eischt; als/ *De Man, welken ghy ghe-slaghen hebt, heeft u voor 't recht be-trokken.*

III. Alle per-soonlijke en be-paalde Werk-woorden hebben voor zich een Noemer van de zelfde Persoón en Ghe-tal; als/ *Ghódt schiep in 't be-ghin Heemel en aardt.*

Regimen. Heersching is/ waar door eenighe Woorden de Vallen van andere ver-eisschen.

De zelve heeft plaats in alle Woorden/ be-halven in de Köppel-woorden.

Van *de Heersching der Naam-woorden.*

De Heersching der Naam-woorden is óft der Zelf-standighe/ óft der By-voeghlijke.

I. Een Zelf-standigh Naam-woordt heerscht een zelf-standigh Naam-woordt van een ver-scheide zaak in den Baarer; als/ *Israëls Kinderen. Die Platoos heele Schoól te boven ghing in 't weeten.*

Zom-tijdts nóchtans wordt in plaats van den Baarer een om-schrijving met het woordeken *Van* ghe-bruikt; als/ *de gheheele Schoól van Plato, de Kinderen van Israël.*

De Heersching der by-voeghlijke Naam-woorden is óft een-voudigh óft twee-voudigh.

De een-voudighe Heersching der zelve is/ als zy een eenighen Val heerschen; naamlijk óft den Baarer/ óft den Gheever.

I. Alle ver-deelende zo Naam-woorden als Voor-

Voor-naamen/ ins-ghe-lijx het woordeken *Nie-mandt* en alle andere/ die als ver-deelende ghe-stelt worden / heerschen den meer-voudighen Baarer/ óft den een-voudighen van een ver-zaa-melend Naam-woordt; als/ *Niemandt der Menschen is t'-aller uuren wijs De vijfde der Roomsche Koningen, enz.*

II. De Werk-woordighe By-voeghlijken en veel andere/ die eenighe Harts-tóghten/ als Ver-langst/ Vrees/ Zórgh/ Kennis/ óft het teghen-deel / ins-ghe-lijx die ghe-brek óft over-vloed 't be-teknen/ heerschen den Baarer; als/

Het menschelijk ver-standt is der toe-komstighe dingen ón-weetigh.

Iets quaadts be-ducht. Der liefde zeker. Zy zijn vol zoe-ten wijns.

III. Alle by-voeghlijke Naam-woorden heer-schen den Gheever van een Persoón/ dien iet ver-kreeghen óft ghe-nómen wordt; als/

Een vrouw den Man nut. Hy is my naast.

De twe-voudighe Heersching der By-voegh-lijke Naam-woorden is/ als zy twe Vallen heer-schen.

I. *Waerdigh, On-waerdigh, Ghe-lijk, On-ghe-lijk, Eighen, Ghe-meen* en dier ghe-lijke heerschen den Baarer en Gheever; als/ *De Zoon is den Vader ghe-lijk. Waar vindt men mijns ghe-lijk?*

Van *de Heersching der Werk-woorden.*

Nu vólght de Heersching der Werk-woorden/ welke ins-ghe-lijx óft een-voudigh óft twe-vou-digh is.

I. Het Werk-woordt *Zijn*, wanneer 't een be-zit óft tót iet te be-hooren be-tekent/ heerscht den Baarer; als/

t' Zy wy leeven, t'zy wy sterven, wy zijn des Heeren.

t' Is eens ghoeden Herders zijn schaepen te scheeren, niet te villen.

II. De Werk-woorden / die eenighe harts-tóghten be-tekenen/ heerschen den Baarer; als/ *Ghe-denk onzer. Ontferm u mijns.*

III. Alle Werk-woorden heerschen den Gheever van een persoon óft zaak/ dien het ver-kreeghen óft ghe-nómen wordt; als/ *Hy heeft het my ghe-schonken. Hy heeft zijn zaak den Hóve van Hóllandt ver-toónt.*

IV. Alle zelf-standighe Werk-woorden/ in de be-tekening van hebben/heerschen den Gheever; als/ *Den Koningen zijn lange handen*, dat is/*de Koningen hebben lange handen.*

V. Alle over-ghaande Werk-woorden heer-schen een lijdenden An-klaagher; als/
Ghe-lukkigh is het Vólk, welk den Heer an-neemt.

VI. Ins-ghe-lijx heerschen eenighe on-over-ghaande Werk-woorden een An-klaagher van haar oór-sprong óft van een ver-wante be-tekening; als/ *Ik leef den Tijdt van twintigh jaaren.*

Van *de twe-voudighe Heersching der Werk-woorden.*

I. De Werk-woorden van ghe-hueghen en ver-gheeten heerschen den Baarer óft An-klaagher; als/ *Hy ver-gheet mijns naams*, óft/ *mijnen naam.*

Van *de on-be-paalde Werk-woorden.*

I. De on-be-paalde Werk-woorden / zonder voor-ghaande Val/eisschen voor zich een Werk-woordt/welk wil óft maght be-tekent; als/*ik wil leeren. Ik kan zonder dy niet leeven.*

Zommighe ver-eisschen oók daar be-neffens het Ledeken *Te*; als/ *ik be-gheer te leeren.*
Ik ver-magh niet zonder u te leeven.

II. Na

II. Na een be-paaldt Werk-woórdt vólght deel-tijdts een on-be-paaldt/ voor zich hebbende een An-klaagher / de welke ont-knoópt wordt door een Noemer en het woordeken *Dat*; als / *Ik ben blijd dijnen Vader wel te vaaren*, dat is / dat dijn Vader wel-vaart. *Dezen be-veelt hy zonder zórgh te zijn*, dat is/dat hy zonder zórgh zy.

Van *de On-persóónlijke Werk-woorden*:

I. De on-persoonlijke be-drijvende Werk-woorden/ die eenighe harts-tóghten be-tekenen heerschen den An-klaagher van een persóón óft zaak; als/ *My jammert uwes. My ver-driet mijns levens. Den man be-rouwt dier daadt.*

II. Alle óverighe be-drijvende on-persoonlijke Werk-woorden heerschen ghe-meenlijk den Gheever met ghe-vólgh van een on-be-paaldt Werk-woordt; als/

Het ghaat den Huis-man an zijn landen wel te mesten.
Het be-taamt eener dóchter haaren Vader te ghe-hoórzaamen.

III. De lijdende on-per-soónlijke Werk-woorden óft worden vol-strektelijk ghe-stelt; als/ *Daar wordt ghe-vochten, ghe-schóóten, ghe-schreeven.*

Óft zy heerschen na zich de Vallen der Persóónlijke; als/

My wordt'er ghe-zaayt nócht ghe-maayt.

Van *de Deel-woorden*.

I. De Deel-woorden heerschen de zelve vallen als de Werk-woorden / daar zy van komen; als/

Ian, zijnen Vader heftigh lievende, wenscht voor hem te sterven.

Van *de t'zaamen-voegbing der By-woorden:* *en eerstlijk van de Over-een-komst der zelve.*

I. De By-woorden worden meest ghe-voeght by Werk-woorden en de Deel-woorden der zelve; als/ *Spoet u langzaamlijk.*
Quaâlijk ghe-wonnen, quaâlijk ver-slonnen.

II. *Als, Na-dat, zo-haast, zo-haast-als*, en meêr andere/ worden by den Toóner en An-voeghet ghe-voeght; als/
Als ik min, ófte minne.

III. *Niet*, ver-biedende/ wordt by den Ghe-bieder ghe-voeght; als/
Quel dy niet.
Werp na-maals de schuld op my niet.

IV. *Niet* en *óf*, vraaghende/ worden by den Toóner ghe-voeght; als/
Leeft hy niet?
Of raast hy?
Maar zo *óf* een twijffeling be-tekent/ zo wordt het by den Toóner en den An-voegher ghe-voeght; als/
Zy twijfelen óf 't eerlijk óf schandelijk ghe-daan zy.

Van *de Heersching der By-woorden.*

I. De Spruitelingen der By-woorden heerschen den Val haarer Eerstelingen; als/
Hy heeft aller best ghe-leeft.
Hy komt my te ghe-moet.

II. De By-woorden van ghe-brek en over-vloedt heerschen den Baarer; als/
Wainigh VVijns. Meêr vvaters, als biers

Van *de t'-zaamen-voeghing der Voor-zetsels.*

I. Alle Voor-zetsels heerschen den Gheever óft

óft An-klaagher; als/

By den Man.

Tót der Vrouvv óft Vrouvve, en tót de Vrouvv.

Van *de t'zaamen-voeghing der Kóppel-woorden.*

I. De Kóppel-woorden kóppelen ghe-lijke vallen der buighzaame Woorden / en ghe-lijke Wijzen der Werk-woorden; als/

VVy zijn stóf en schaduw.

Het Kindt heeft veel ghe-daan en ghe-leden.

II. *Dat* en *op-dat* worden by den An-voegher/ en alle andere Kóppel-woorden by den Tóóner en An-voegher ghe-voeght; als/

Op-dat ik kome en hem ondervvijze.

Hoe-vvel hy ghe-lukkigh is, óft zy, hy moet nóchtans sterven.

Van *de t'Zaamen-voeghing der In-wurpsels.*

I. *O* en *Ho*, een uit-barsting be-tekenende/ heerschen den Noemer/ An-klaagher en Roeper; als/

O kloeke Man!

Ho den ghe-trouvven Herder!

O Vader!

Veel-tijdts wordt nóchtans het woordeken *o* uit-ghe-laaten; als/ *Onze Vader, die in de Hemelen bist.*

II. *Ach*, *foey* en dier ghe-lijke heerschen den Noemer/ Gheever en An-klaagher; als/

Ach ik ellendighe.

Foey my on-waerdighen.

Ach de schoóne Vrouw.

III. *We* heerscht den Baarer en Gheever; als/

We mijns, óft my.

AN-HANGSEL,

Be-ghrijpende een ver-klaaring van de By-tekens, die in 't schrijven ghe-bruikt worden.

De Tekenen / die ons ghe-meenlijk voor-komen / konnen be-quaamlijk tót dryërley Ghe-daante be-trokken worden. Want óft zy ver-toónen de Toe-zangen / óft zy ver-beelden de Lijdingen / die de Woorden onder-worpen zijn / óft zy zijn tót onder-scheiding der Redenen.

Van de eerste Ghe-daante zijn'er dry / ghe-lijk wy hier voor ghe-ziet hebben; naamlijk Scherp / al-dus ghe-tekent (´) Zwaar / aldus (`) Om-ghe-booghen al-dus (^)

Van deze worden de eerste en laatste alleenlijk in ghe-bruik ghe-vonden; de eerste / naamlijk / om de ó van o te onder-scheiden; de laatste om de ver-korting in de woorden an te wijzen; als / *Ghoôn* voor *Ghóden*, *Meêr* voor *Meerder*, enz.

De Tekenen / die de Lijdingen der Woorden ver-beelden / zijn vier; naamlijk / 1. Het teken van *Uit-laating*, als men eenige letter (t'zy voor / in 't midden óft after in een woordt) uit-laat / 't welk aldus ghe-schreeben wordt (').

Apostrophus.

Hyphen. 2. Het *Köppel-teken*, welk men in de t'zaâm-ghe-zette woorden ghe-bruikt / en wordt al-dus ghe-schreeben (-)

Diæresis. 3. Het *Schei-teken*, waar door men te kennen gheeft / dat / 't gheen een Letter-ghreep schijnt / in

twéén moet ghe-scheiden wórden / en wordt al-dus ghe-tekent (¨)

4. Het *Ver-deel-teken*, welk men ghe-bruikt / als een woordt / niet komende in de zelfde Reeghel komen / ver-deelt wordt ; het zelve is twee-erley / naamlijk óft der enkele woorden / welk al-dus ghe-tekent wordt (-) óft der, t'zaam-ghe-zette / welk al-dus is (=). *Divisio.*

Van de derde Ghe-daante zijn zevenerleye Tekenen ; als

1. *Snê* óft *Streep*, ghe-bruiklijk om de woorden en sprueken / die nóchtans gheen volle zin maaken / met de minste her-ademing te onderscheiden / en wordt al-dus ghe-tekent (,) ó /) als / *Comma, Incisum, Virgula.*

De Heer, die ziel en lichaam ghe-schapen heeft, zal ze óók met nóódt-zaaklijkheden onder-houden.

2. *Lidt*, welk ghe-bruikt wordt / in een sprueck / die wel vol-maakt / maar nóchtans ghe-schort is : ghelijk wanneer een Reden twee deelen heeft / die baide door haar Werk-woordt onder-stut worden ; en wordt al-dus ghe-tekent (:) *Colon, Membrum.*

Voor al be-hóóren wy ons zelven te schatten: om-dat wy meêr schijnen te konnen, als wy konnen.

3. *Half-lidt*, welk is een teken van een wainigh meêr her-ademings / als in een *Snê* ; maar een wainigh min / als in een *Lidt* ; het zelve nu wordt ghe-tekent met een Stip en een Snê daar onder / al-dus (;) als ; *Schóón die ver-werring in allen dingen is, dat an ieder zijns avondt-uurs meest be-rouwt ; en'er niemandt zy, óf hy is liever elders, als daar hy is : nóchtans twijfel ik niet, óf 't is te dezer tijdt voor een ghoedt man ellendighst, dat hy te Romen zy.* *Semicolon.*

4. *Vol-zin*, welke betóónt dat een Zin-sprueck vol-eindight is / en des zelfs teken is een *Stip*, *Periodus, Punctum.*

 al-dus

al-dus (.) als / *zo men iet schadelijx ghe-daan heeft met wel-lust; de wel-lust ghaat wegh, de schand blijft. Zo men iet eerlijks ghe-daan heeft met arbeidt; de arbeidt ver-ghaat, de eer ver-blijft.*

Nota interrogationis. 5. *Vraagh-teken*, welk men ghe-bruikt after een reden/ waar mē men iet vraaght / en wordt al-dus ghe-tekent (?) als / *Wat waant ghy? dat ik, Ghódt ver-laatende, u an-hangen zal om een schijn van ydele ghunst?*

Signum ad mirationis. 6. *Wonder-teken*, welk men ghe-bruikt after een In-wurpsel óft óók een reden/ daar een In-wurpsel voor-komt/en wordt al-dus ghe-tekent (!) als / *ach! oy my! we my ellendighen!*

Nota parenthesios. 7. *Het Teken van Tusschen-stelling*, ghe-bruiklijk voor en after een spruek / de welke tót eenighe ver-klaaring der Reden dient / maar nóchtans zonder zin-breeking na-ghe-laaten kan worden/ en wordt al-dus ghe-tekent ( ) als /

Óft uwe Deughdt port my, óft onze Na-buurschap
('t Welk ik voor vriendtschap acht tót in den hóóghsten trap)
U zo ghe-meenzaamlijk en stoutlijk te ver-maanen.

EIND.

t'AMSTELREDAM,
Ghe-drukt by Adriaan Roest, voor-an in de Bloem-Straat. 1649.